

Economisch-Statistische Berichten

ALGEMEEN WEEKBLAD VOOR HANDEL, NIJVERHEID, FINANCIËN EN VERKEER
ORGAAN VOOR DE MEDEDEELINGEN VAN DE CENTRALE COMMISSIE VOOR DE RIJNVAART
UITGAVE VAN HET NEDERLANDSCH ECONOMISCH INSTITUUT

23^e JAARGANG

WOENSDAG 11 MEI 1938

No. 1167

COMMISSIE VAN REDACTIE:

P. Lieftinck; N. J. Polak; J. Tinbergen; F. de Vries en
H. M. H. A. van der Valk (Redacteur-Secretaris).

Th. van Luytelaar (waarnemend Redacteur-Secretaris).

Redactie-adres: Pieter de Hoohweg 122, Rotterdam-West.
Aangeteekende stukken: Bijkantoor Ruigeplaatsweg.
Telefoon Nr. 35000. Postrekening 8408.

Advertenties voorpagina f 0,50 per regel. Andere pagina's f 0,40 per regel. Plaatsing bij abonnement volgens tarief. Administratie van abonnementen en advertenties: Nijgh & van Ditmar N.V., Uitgevers, Rotterdam, Amsterdam, 's-Gravenhage. Postchèque- en giro-rekening No. 145192.

Abonnementsprijs voor het weekblad franco p. p. in Nederland f 16,—. Abonnementsprijs Economisch-Statistisch Maandbericht f 5,— per jaar. Beide organen samen f 20,— per jaar. Buitenland en Koloniën resp. f 18,—, f 6,— en f 23,— per jaar. Losse nummers 50 cent. Donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut ontvangen het weekblad en het Maandbericht gratis en genieten een reductie op de verdere publicaties.

INHOUD:

Blz.

DÉTOURNEMENT DE POUVOIR EN ORDENING door Prof. Dr. H. W. C. Bordewijk	354
Houtgas-tractie door Dr. B. Ammerlaan.....	356
Het eerste jaar der internationale suikerconventie door A. W. Volz	357
BUITENLANDSOHE MEDEWERKING:	
Roosevelt's nieuwe uitgaven-programma; een herhaling van het oude schema door Dr. F. Pinner	358
Een nieuwe Franc en nieuwe noodverordeningen door Dr H. Weichmann	360
AANTEEKENINGEN:	
Het reederijbedrijf in Nederland	362
Een analyse van de arbeidsproductiviteit in Nederland	363
De 24ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut	365
ONTVANGEN BOEKEN.....	365
Statistieken:	
Geldkoersen-Wisselkoersen-Bankstaten	365, 368
Groothandelsprizen	366—367

GELD-, KAPITAAL- EN WISSELMARKT.

De voornaamste gebeurtenis van deze week was het verschijnen van den Daladier-Franc. De gevallen beslissing heeft het voordeel, dat weer een minimum-niveau is aangegeven, waartoe de Regeering de koersdaling wil beperken. Wij hadden aan de hand van de door het Fransche Egalisatiefonds gevoerde interventiepolitiek reeds de conclusie getrokken, dat men in geen geval een noemenswaard herstel van den Franc wilde, en dat men eerder aan den lagen kant wilde blijven. Blijkbaar heeft er onder de Ministers wel eenige oneenigheid geheerscht ten aanzien van de te volgen politiek, maar tenslotte hebben zij gezegevierd, die geporteerde waren voor een nieuwe koersdaling tot een niveau, dat algemeen als een onderwaardering werd opgevat.

Aldus is geschied, en door de nieuwe koersval werd een groote vraag naar Francs uitgelokt, in de eerste plaats zijdens de speculatie, die tot indekken overging. Dit doel is volkomen bereikt, en uit de termijnkoersen blijkt duidelijk, dat de speculatie thans niets durft te ondernemen. In de tweede plaats kwam er van den kant van handel én industrie aanbod van deviezen. Reeds in den laatsten tijd was de situatie aldus geweest, dat deze groepen mondjesmaat deviezen in Francs omzette als de bedrijfsfinanciering het noodzakelijk maakte. Na de recente belangrijke daling, die voor het moment althans eerder een kans op stijging dan op daling van den Franc waarschijnlijk maakt, is uit deze groepen omvangrijk aanbod losgekomen. Daarnaast is er repatriatie van particulier kapitaal, een beweging, die echter, naar men algemeen aanneemt, nog geen grooten omvang heeft aangenomen.

De nieuwe Francsdaling heeft niet nagelaten druk uit te oefenen op de Belgische Francs, die reeds maandenlang eenigszins aangeboden waren. Men vraagt zich af of de Belgische exportindustrie het zal kunnen bolwerken tegen de Francsche concurrentie. En de situatie wordt nog moeilijker, omdat zij coincideert met budgetaire moeilijkheden en een dreigende regeeringscrisis. De contante koers wordt uitstekend op peil gehouden door steuninterventie. De termijnnoteringen worden echter vrijgelaten en het gevolg is, dat een groot disagio is ontstaan, dat per drie maanden 5 à 6 pCt. belooft.

Wat de overige valuta's betreft, waren de fluctuaties slechts gering. De Gulden was over het algemeen iets lager. Dit verloop kan verband houden met de gebeurtenissen in Frankrijk. Weliswaar waren hier geen omvangrijke bedragen vlottend geld door Franschen uitgezet, maar op de effectenmarkt heeft men wel degelijk het aanbod kunnen bemerken. De hooge Pondenkoers, die Vrijdag jl. werd bereikt, stond echter mede in verband met een zeer kortstondige speculatieve beweging. De Pondenkoers fluctueerde van 8.96 in het begin der week, via 9.— op genoemden Vrijdag tot 8.98 in het begin der nieuwe week. Dollars, die aanvankelijk ook eerder aangeboden waren, stegen per saldo tot 1.80%. Van een overwegend Guldenaanbod is ondanks dit koersverloop van Pond en Dollar geen sprake geweest, in het begin der week moest het Egalisatiefonds nog af en toe Ponden opnemen. In het begin der nieuwe week bood het fonds tegen oplopende koersen, zonder echter materiaal te bemachtigen, en men had min of meer den indruk, dat de stijging van den Pondenkoers, die toen weer intrad, mede door deze tactiek van het fonds werd veroorzaakt.

De goudprijzen waren zoowel voor baren als munt vaster, aangezien het aanbod uit Fransche bron meer dan geabsorbeerd werd door vraag uit België.

De beleggingsmarkt blijft vriendelijk gestemd. Wederom zijn enkele uitgiften aangekondigd op een koerspeil dat weinig afwijkt van dat, hetwelk gold voor de onrust door de Anschluss gewekt.

DÉTOURNEMENT DE POUVOIR EN ORDENING.

I.

Algemeene beschouwingen.

Het komt mij zeer wenschelijk voor eenige beschouwingen te geven over het beleid van den Minister van Sociale Zaken ten aanzien van de bekende kwestie inzake de „Arnoud”, de kalkzandsteenfabriek te Hillegom, aan wie destijds een vergunning voor nacht arbeid (twee-ploegenstelsel) was verleend, welke vergunning door den bedoelden Minister niet is verlengd. Ik zal bij deze beschouwingen mij onthouden van alles wat betrekking heeft tot de strafzaak, welke thans bij den Hoogen Raad aanhangig is en mij beperken tot een beoordeeling van het administratieve beleid van den Minister.

Voorop moge gaan het karakter van de Arbeidswet 1919. Het klinkt triviaal, dat zij de belangrijkste sociale wet is op het gebied der arbeidersbescherming. Maar „sociaal” is, ook bij de gebruikelijke technische beperking tot arbeiders, een zeer wijd en dus nogal vaag begrip. Om den geest te vinden, die de geldende Arbeidswet bezielt en beheerscht, moet dieper worden gegraven, d.i. naar de *motieven* worden gezocht. Hier staan ons een paar uitnemende bronnen ter beschikking, die op volkomen objectieve wijze inlichting verschaffen. Meestal wordt bij een materie gelijk de onderhavige, de koppeling „sociaal-economisch” binnengesmokkeld, teneinde op verwarrende en onzuivere wijze de strekking eener zuiver *sociale* wet buiten haar natuurlijke grenzen uit te breiden. Niet ontkend kan worden, dat er bij welhaast elken sociaal maatregel economische repercussies zijn, door een samenhang, die onweersprekelijk is en hieruit voortvloeit, dat de arbeid, naast den factor natuur, heel de welvaart draagt, onderhoudt en verder brengt. Dit moment is verdisconteerd in het begrip sociale wet, het is in confesso, en er behoeft niet verder over te worden gepraat. Het verschil tusschen sociaal en sociaal-economisch kan niet zijn, dat sociaal van alle economie zou zijn gespeend in krasse tegenstelling tot sociaal-economisch, doch veeleer dit: dat het eerste de eventuele economische gevolgen ter wille van de verbetering der arbeiderspositie aanvaardt en op den koop toeneemt, het tweede daarentegen, door de koppeling van beide begrippen, op breeder grondslag steunt en naast het klasse-element ook plaats inruimt aan algemeen economische gezichtspunten, die even doelbewust als het sociale in het middelpunt van belangstelling en regeling komen te staan. Zoo zal bijv. aan accijnzen en invoerrechten op artikelen van nooddrift, behalve een fiscale, ook een *sociaal-economische* toets moeten worden aangelegd, omdat zij, hoewel voor de arbeidersklasse van groot belang, niettemin heel de bevolking raken en haar welvaartspeil beïnvloeden. Zij kweken duurte, beperken de koopkracht, remmen de productie van de betrokken goederen, doen uitzien naar vervangende artikelen. Als bruto-heffingen op goederen, die vaak met zeer ongelijke kosten zijn voortgebracht, welke zij negeren, drukken zij ongelijk op het bedrijfsleven voor het deel, dat zich aan overdracht onttrekt. Sociaal, zeker, maar óók en vooral economisch! Het is zelfs vol te houden, dat het begrip sociaal zich hier gaat verbreden tot den juisten inhoud van „maatschappelijk”, niet tot de arbeidersklasse beperkt, doch *allen* omvattend, die leven in een bepaald verband, dat wij gewoon zijn maatschappij te noemen.

Men kan nu sociaal in den zin van voor-de-arbeiders-van-belang nader analyseeren door te gaan letten op de motieven, die bij sociaal geheeten regelingen aan het roer staan, en die verschillend kunnen zijn. Het treft gelukkig, dat de geschiedenis der Arbeidswet — in haar verschillende edities — ons hierbij grond onder de voeten geeft. Ik sprak zoeven

van een paar uitnemende bronnen voor de beginselvraag inzake de Arbeidswet. De bronnen, die ik op het oog heb, zijn het Aalberse-boek, dat in 1926 verscheen na het aftreden van Minister Aalberse als een hulde aan dezen Minister wegens zijn werk als Hoofd van het door hem geleide Departement, en dat tot titel heeft „Het Departement van Arbeid, Handel en Nijverheid onder Minister Aalberse, 1918—1925”. Na een Inleiding van den Secretaris-Generaal Mr. A. L. Scholtens volgt als Hoofdstuk I: Arbeidersbescherming in engeren zin door Mr. J. Westhoff, blz. 1—60, waarvan vooral het historische deel van belang is voor het punt, dat ons bezig houdt. Ik aarzel niet, deze bijdrage waardevol te noemen. En verder wijs ik als tweede bron op de uitstekende Delftsche dissertatie van Ir. A. H. W. Hacke „De sociaal-economische Beteekenis der Arbeidswet (1931)”, destijds Hoofd-Inspecteur van de Arbeidsinspectie in Groningen, thans Directeur-Generaal van den Arbeid.

Wanneer eenmaal de kentering intreedt, dat arbeidersbescherming niet tot vrouwen, kinderen en jeugdige personen beperkt moet zijn doch ook op mannen betrekking behoort te hebben, wordt meer en meer de behoefte aan een rechtsgrond voor het diepe ingrijpen gevoeld, dat voor de deur stond. Het is niet een zaak, die zoo maar vanzelf spreekt, volwassen mannen, die in vrijheid een beroep in de industrie hebben gekozen, tegen de gevolgen daarvan, dus in zekeren zin tegen zichzelf, in bescherming te nemen. In de bijdrage van Mr. Westhoff treft deze opmerking (blz. 6): „Gaat men na, welke motieven aan de wettelijke maatregelen in dit tijdperk ten grondslag lagen, dan blijkt, dat het stoffelijk motief, bescherming van de arbeiders tegen gevaarlijken en overmatigen arbeid, domineerde, al kwam hier en daar het ethisch motief, de bescherming van de geestelijke belangen der arbeiders, om den hoek kijken.” Hier zou men kunnen denken, dat zulk een stoffelijk motief een economisch motief zou wezen, vooral in een tijd, toen de economie geacht werd alleen stoffelijke welvaart te omvatten. Dit is niet het geval geweest. Wanneer de arbeider beschermd wordt tegen gevaarlijk of overmatig werken, dan wordt *heel de persoon* naar dezen kant beschermd, omdat de persoon onplitsbaar is. Zie Minister Ruys de Beerenbrouck in 1889 „dat de ingestelde bepalingen omtrent den arbeid van vrouwen vooral ten doel hadden het familieleven en de huiselijke belangen te beschermen”, dan wordt een motief ingevoegd, dat meer ethisch dan economisch is getint. Het is nog een zoeken en tasten. Waartoe de bekende uiting van Minister Kuyper in de Memorie van Toelichting van zijn ontwerp-1904 brengen, tot de economie of tot de ethiek, gesteld dat de tegenstelling stoffelijk-geestelijk opgaat? De zinsnede „Daarover, dat het arbeidsvermogen in den boezem der natie zonder bescherming van overheidswege aan zichzelf overgelaten, schade lijdt, bestaat thans weinig verschil van gevoelen meer.” Het arbeidsvermogen lijdt schade. Dacht dr. Kuyper werkelijk abstract economisch? Gingen de personen der arbeiders schuil achter den productiefactor „arbeidsvermogen”, of is toch als een soort onderstroming een element van sociaal gevoel te onderkennen? Ik zou het laatste meenen, waar de Minister zoowel voor hen, die subjectief in abnormalen toestand verkeeren als voor hen, die objectief in abnormale bedrijven werkzaam zijn, als onloochenbaren eisch stelt, dat de overheid haar schild ter bescherming en ter beveiliging opheffe: „dit is noodzakelijk en met het oog op de thans levende arbeiders, en niet minder met het oog op de gezonde levenskracht van het opkomend en toekomstig geslacht”. Laat het arbeidsvermogen als economische factor voorop gaan, onpersoonlijk is het zeker *niet* en de zorg voor het intact houden van dat arbeidsvermogen wordt tot directe zorg voor levende arbeiders” en „gezonde levenskracht”. Hier ligt toch, naast de economie, alle ethiek der wereld in kiem besloten,

ook al wordt niet geschermd met het woord geestelijk.

Zeker is, dat in deze redeneering het sociale element de richting geeft. Wie het opneemt voor het arbeidsvermogen, neemt het voor den arbeider zelve op en doet aan sociale politiek. Mr. Westhoff noemt de motie-Schaper van 24 Dec. 1906, die 5 Maart 1909 in behandeling kwam, en de daarbij gevoerde debatten een kentering: „Zij wijzen een kentering aan in de daaromtrent tot dusverre geldende opvattingen, zowel wat betreft de motieven voor dit onderdeel der arbeidersbescherming als de daarbij te volgen gedragslijn”. De motie liep in hoofdzaak over den 10-uren dag voor volwassen arbeiders. Minister Talma ging met kracht tegen haar in. Deze bewindsman stelde het probleem, of de 10 uren dag mogelijk was in het belang der productie en daardoor van de arbeiders zelve. De *mogelijkheid* moest worden aangetoond, dus dat er niet in belangrijke mate zwakkere ondernemingen zouden bezwijken. Dr. Nolens wees op de onmogelijkheid van zoo'n bewijs, noemde het een probatio diabolica. Mr. Aalberse verdedigde de motie. Aalberse wilde in naam van de *volkswelvaart* — niet te verwarren met *volksrijkdom*, volgens hem door de klassieke economie vereenzelvigd — den bewijslast omdraaien en stelde de vraag: „Gij, die weigert om mede te werken aan een wettelijke verkorting van den arbeidsdag, kunt gij in geweten verklaren, dat bij een arbeidsduur van 11 uren en langer — waarbij dan nog ongeveer 3 uur moeten worden gerekend voor de schafttijden en het gaan naar en komen van de werkplaats — naar uw meening het zedelijk leven en niet in de minste plaats ook het gezinsleven der arbeiders niet ernstig *moet* worden geschaad?” Van hoeveel beteekenis deze spreker zijn motiveering acht, blijkt uit zijn waarschuwing de zedelijke en stoffelijke begrenzing van den arbeidsduur uiteen te houden. De stoffelijke grens volgt de criteria van herstel der arbeidskracht en handhaving van de volksgezondheid. Die grens moet dalen bij de toeneming der bedrijfsintensiteit: „Deze stoffelijke begrenzing, die in de verschillende bedrijven anders is, leidt ertoe te redeneeren, dat men bij een wettelijke regeling voor ieder bedrijf of iedere groep van bedrijven een afzonderlijk maximum behoort te stellen”. Mr. Aalberse fundeert den eisch voor één algemeene begrenzing alléén op ethische gronden. volksoontwikkeling, gezinsleven, godsdienstig en zedelijk leven, eischen van staatsburgerschap en van sociaal leven: „Deze vijf zedelijke motieven gelden voor alle vakken en daarom is ook de zedelijke begrenzing van den arbeidsduur voor alle vakken als minimum hetzelfde, al kunnen stoffelijke begrenzingen van den arbeidsduur in de verschillende vakken op verschillende wijze noodig zijn.” Mr. Aalberse was vóór den algemeenen 10 uren dag wegens het praevaleeren van de zedelijke motieven. Wanneer dan onder het vaderschap van Mr. Aalberse de Arbeidswet-1919 tot stand komt, steunt de *algemeene* 8 uren dag, gelijk vanzelf spreekt, geheel op ethisch fundament. Daarmede is deze wet als *sociaal-ethisch* gekenmerkt.

Hetzelfde oordeel is te vinden in de dissertatie van Dr. Ir. Hacke, den huidige Directeur-Generaal van den Arbeid¹⁾. Gewagende van de „andere motieven” in de Arbeidswet 1919 neergelegd, zegt Dr. Hacke woordelijk: „Tot de kern teruggebracht zijn die motieven zuiver ethisch en dat is dan ook de reden dat alle politieke partijen ertoe hebben medegewerkt. Dat de ethische motieven hartstochtelijk zijn bestreden en verdedigd met economische, politieke, sociaal-technische en hygiënische overwegingen, bewijst nog niet de aanvechtbaarheid van de waarschijnlijkheid tot beperking van den arbeidsduur, maar wel twijfel aan de mogelijkheid. Onder mogelijkheid moet worden verstaan, dat men de gevolgen der invoering van een Arbeidswet, wat feitelijk beteekent regeling van den arbeid, in totaal hooger waardeert

¹⁾ T.a.p. blz. 75.

dan den bestaanden toestand, waarbij de arbeid is vrijgelaten. Mede moet men er onder verstaan, dat men van de ingrijpende maatregelen niet alleen verbetering verwacht voor de personen, tot wier bescherming zij moeten dienen, maar dat men er van overtuigd is, dat gewin niet gepaard gaat met een welvaartsvermindering van het geheele volk en van de onbeschermden personen in het bijzonder.” Hier komt bij Hacke het economisch moment om den hoek kijken, echter als een *rem* tegen het te ver doordrijven van het sociale streven. De gedachte, dat de arbeidersbescherming en speciaal de beperking tot een algemeenen arbeidstijd de productie niet (te zeer) mag schaden is volkomen gezond. Er was verdeeldheid tusschen Talma en Nolens over den *bewijslast*, maar men mag niet aannemen, dat Nolens met zijn beróep op de onaanvaardbare probatio diabolica, toch zeker niet heeft willen zeggen, dat de beperking van den arbeidstijd geen rekening zou moeten houden met het nóg grootere belang van den omvang der bestaande productie. Intusschen zijn wij door de geschiedenis der Arbeidswet wel vrij goed geïnformeerd aangaande de beslissende motieven, die hebben gegolden. Het waren ethisch-sociale motieven, en de *economie* associeerde zich zóó weinig daaraan, was zóó weinig gangmaakster, dat zij veeler een grens trok aan wat sociaal verantwoord en mogelijk moest heeten! Bovendien kan en moet uit het voorgaande de conclusie worden getrokken, dat een hanteeren van de Arbeidswet buiten haar sociaal-ethisch terrein, bijv. om een bepaalde economisch-politieke richting in zake de *economische structuur* van het bedrijfsleven te forceeren, m.a.w. een bedrijfseconomisch doel, dat men juist acht, te helpen verwezenlijken, als volkomen strijdig met het stelsel en afgewezet. Dezer wet moet worden veroordeeld en den goeden naam van de wet, welke ook, wordt tot misbruiken van de wet, tot een ombuigen van het recht, dat zij heeft geformuleerd, tot een miskennis van de motieven die den geest der wet constitueeren, en daarmee tot onrecht, tot een echten *détournement de pouvoir*. De Arbeidswet, zij moge door den samenhang eener één-ondeelbare materie: het bedrijf, gevolgen hebben voor de economie van heel het bedrijfsleven, zoo mag dit niet blind maken voor het feit, dat zij alleen *sociaal-ethische ordening beoogt* op het stuk der *arbeidersbescherming*, wat heel iets anders is dan *economische ordening van het bedrijf zelf*. Het is toch maar goed, dat de wet, zal zij als voornaamste rechtsbron eerbied blijven verdienen, niet zoo maar overgeleverd is aan politici met zekere inzichten van maatschappelijke en economische *utiliteit*, en dat zij veeleer steun kan vinden bij een onafhankelijke rechtspraak van *juristen*, voor wie de „geest der wet” en „het stelsel der wet” meer beduiden dan leere formules.

De Nieuwe Rott. Ct. getuigt in haar uitnemend artikel „Averchtsche sociale oeconomie” (Zat. 12 Febr. 1938, Av. D) in geheel denzelfden geest, dat een handhaving van de sociaal-ethische Arbeidswet voor economische doeleinden met den waren aard der wet strijdt en in waarheid een uitbreiding is van de wet buiten en tegen haar geest. Men mag dit gebruik van de wet een *juridische doodzonde* noemen. Stel u voor, dat zóó eens de vrijheid van den rechter t.a.v. de strafwet werd opgevat! Welk een storm van verontwaardiging zou opsteken! Men zegge niet: ja, maar dat is dan ook de strafwet! Immers ligt de zaak *principeel niet anders* bij welke wettelijk geregelde materie dan ook. Ik moge uit dat artikel eenige zinsneden aanhalen van zeer principieelen aard, geheel liggend buiten de partijpolitiek, ook de economische partijpolitiek, zinsneden, die mij uit het hart zijn gegrepen. De redactie schrijft, na de mislukking van de ordeningspoging in de zandsteenindustrie te hebben gememoreerd, gestrand als deze was op gemis aan saneerende werking: „Doch, à la barbe van alle principes komt minister Romme nu in-

eens een ordening van *bovenaf* opleggen, door hanteering van zijn bevoegdheden krachtens de Arbeids-wet. Deze wet, die een sociaal doel heeft, de bescherming van de arbeiders door beperking van den arbeidstijd op ethische gronden, is voor een dergelijke zuiver oeconomische ordening echter niet geschreven. Bij de toepassing van de wet spelen oeconomische factoren weliswaar een zekere rol¹⁾ (bijv. de buitenlandse concurrentie bij de verleenning van overwerkvergunningen), maar steeds is het *sociale* element het doel van de wetstoepassing. Uit tal van artikelen is dit aan te toonen; wij noemen slechts art. 97, dat den minister tot tusschentijdsche intrekking van een vergunning enz. machtigt, alleen indien hem blijkt, dat daardoor de *belangen der arbeiders* worden geschaad." Inderdaad, hieruit volgt rechtstreeks het sociale karakter der wet. Maar is het nu niet merkwaardig, dat dit sociale karakter niet zóó urgent is geoordeeld (door de wet zelve!) in het geval van overweging nopens intrekking of wijziging van zoo'n vergunning ex art. 97, dat den Minister geen initiatief is gegeven, daar deze lijdelijk heeft af te wachten, of er binnenkomt een „verzoek van een vakvereniging waarvan arbeiders lid zijn, voor wie de vergunning, machtiging of vrijstelling geldt"? Eerst wanneer zoo'n verzoek er is, begint de discretionnaire macht van den Minister, waar art. 97 zoo slap mogelijk zegt, dat een vergunning enz. door den Minister *kan* worden ingetrokken, indien hem blijkt, dat door de vergunning enz. de belangen der arbeiders worden geschaad. Dus, wanneer dit blijkt, *kan* (niet *zal*) worden ingetrokken. Ook is dit „blijken" wel in 99 van de 100 gevallen een zaak van ministerieele appreciatie. Conclusie: de Minister is *gebonden* aan een verzoek en vrij in de beslissing daarop, zelfs nog wanneer „blijkt"! Er is hier geen strakke lijn te onderkennen. Er spreekt zekere aarzeling in de wet zelve, den Minister onder alle omstandigheden van „blijken" van schade aan de belangen der arbeiders, te dwingen tot intrekken of wijzigen van de vergunning, want anders ware de imperatief „zal" gebruikt. Werkt hier de *economische rem*?

H. W. C. BORDEWIJK.

¹⁾ Altijd, dit zij herinnerd, een het *sociale moment* *remmende* rol, in verband met den eisch, dat een *sociale* verbetering *economisch* moet zijn verantwoord!

In het stelsel van Minister Romme wordt *niet* het *sociale moment* door de economische mogelijkheid begrensd, doch het (nog maar quasi) *sociale moment* gebruikt als gangmaker voor een bepaalde soort *conomie*, wat vrijwel in elk opzicht het omgekeerde is.

HOUTGAS-TRACTIE.

Een van de problemen die met het automobielervervoer ten nauwste samenhangen is gelegen in de internationale verdeling van de brandstoffen, die voor de in standhouding van dit vervoer noodig zijn. Gelijk bekend, produceeren slechts enkele landen deze brandstoffen, terwijl weer anderen controle uitoefenen op het transport. Landen die in dit opzicht niet tot de bevoorrechten behooren zijn door dezen gang van zaken ernstig kwetsbaar geworden. Autovervoer immers vormt niet alleen een onderdeel van de moderne oorlogstechniek, maar het beteekent ook een onmisbare schakel in het bedrijfsleven.

Het spreekt vanzelf, dat deze ontwikkeling een gevaar inhoudt voor de onafhankelijkheid van de betreffende staten en daarom hebben deze kosten noch moeite gespaard om hun afhankelijkheid van buitenlandse vloeibare brandstoffen zooveel mogelijk te beperken. Hierbij zijn twee geheel verschillende wegen gevolgd. De eene heeft tot doel om benzine en olie te bereiden uit grondstoffen, die in het eigen land worden gevonden en de andere om de in eigen land gevonden brandstoffen direct in automobielen te gebruiken. In het eerste

geval dus worden de brandstoffen bruikbaar gemaakt voor den bestaanden automobieler, in het tweede geval wordt de automobieler bruikbaar gemaakt voor de bestaande brandstoffen.

De resultaten, die bereikt zijn met de bereiding van de benodigde automobielerbrandstoffen zijn vrij algemeen bekend. Men weet, dat met name vooral in Duitschland en Italië een belangrijk deel van de benodigde benzine wordt bereid uit steenkool, bruinkool, leisteen en dergelijke grondstoffen. Men weet echter ook, dat de bereidingsmethode op heden nog vrij kostbaar is, zoodat men zich groote offers moet getroosten om op deze wijze het autovervoer van het buitenland onafhankelijk te maken.

De resultaten die met de tweede methode op heden reeds zijn bereikt, zijn lang niet zoo algemeen bekend en dat is vooral daarom te betreuren, omdat ze in sommige opzichten belangrijker zijn dan die welke door de eerste methode werden verkregen. Men heeft hierbij getracht het beoogde doel te bereiken door zuiggasinstallaties te construeeren, die bruikbaar zijn voor het aandrijven van automobielmotoren. Natuurlijk is daarbij vooropgesteld om den omvang dezer installaties tot een minimum te beperken en dit kon slechts bereikt worden door toepassing van zeer eenvoudige brandstoffen. De keuze viel daarbij allereerst op hout en houtschool en de resultaten die daarmee tenslotte zijn bereikt hebben de verwachtingen zeker verre overtroffen.

Helaas zijn nog geen cijfers beschikbaar over de aantallen vrachtautomobielen en autobussen die door brandhout worden gedreven, maar aan de hand van diverse gegevens gelooven wij zeker niet te hoog te grijpen wanneer wij het aantal in Europa schatten op minstens 5000 stuks.

Alleen in Duitschland leverde één fabriek voor binnenlandsch gebruik gedurende de laatste jaren ruim 1500 houtgaswagens af. Ruim 1200 tankstations hebben daar brandstof voor zuiggasautomobielen in voorraad. Verschillende vrachtwagens en autobussen van de Rijkspost en de spoorwegen worden door brandhout gedreven, terwijl ook reeds in diverse steden en dorpen het busverkeer door rook- en reuklooze houtzuiggaswagens plaats heeft.

In Italië is de toepassing van houtgastractie ongeveer evenredig aan die in Duitschland, maar gegevens hierover zijn veel moeilijker verkrijgbaar. Ook daar echter is de generatorwagen een gewone verschijning geworden op de wegen en in vele plaatsen doet hij ook dienst in het stadsverkeer. Zoo bijvoorbeeld wordt een groot deel, ruim honderd, van de in Rome rijdende autobussen door brandhout gedreven.

Ook in Frankrijk liggen de verhoudingen ongeveer gelijk, terwijl in vele andere landen, o.a. Zwitserland, Tsjecho-Slowakije, Polen, Lithauen, Letland, Zweden, Portugal de houtgaswagens reeds een zeer uitgebreide toepassing vinden.

* * *

Dat de resultaten die met houtgas zijn verkregen in zeker opzicht belangrijker zijn dan die welke met synthetische benzine zijn bereikt, komt doordat houtgastractie niet alleen onafhankelijk is van importbrandstoffen, maar vooral omdat zij zelfs onder de bestaande verhoudingen aanzienlijk goedkoper is. In het verbruik staat 1 liter benzine of olie ongeveer gelijk met 2 à 3 kg willekeurig brandhout, zoodat duidelijk is, welke voordeelen hier te bereiken zijn.

Het spreekt wel vanzelf, dat onder deze omstandigheden in de meeste landen voor de toepassing en ontwikkeling van de houtgastractie in het automobielervervoer groote belangstelling bestaat ook van regeeringswege en dat van die zijde getracht wordt dit vervoer te stimuleeren. In vele landen worden dan ook aan de gebruikers van houtgaswagens allerlei faciliteiten verleend. In Frankrijk zijn houtgas-

wagens belastingvrij, terwijl 13.000 tot 18.500 Francs premie wordt gegeven bij aanschaffing. Bovendien is bepaald dat, te rekenen vanaf 1 Juli 1939, alle openbare diensten en ondernemingen, die meer dan 10 vrachtauto's of andere voertuigen voor industriële of commerciële doeleinden in bedrijf hebben, verplicht zijn voor ten minste 10 pCt. van het rollend materieel hout als brandstof te gebruiken. Voor sommige departementen zal dit percentage op 25 gebracht kunnen worden. Natuurlijk is daarbij de mogelijkheid opengelaten om eventueel andere brandstoffen te gebruiken voor zoover deze in Frankrijk worden voortgebracht.

In Duitschland wordt 50 tot 73.3 pCt. belastingverlaging gegeven voor houtgaswagens benevens 600 R.M. premie bij aanschaffing van een nieuwen wagen en 300 R.M. premie bij ombouw van een bestaanden vrachtwagen of autobus. Italië geeft voor houtgaswagens gedurende 5 jaren belastingvrijdom, terwijl bij aanschaffing 4000 tot 9000 Lire premie wordt gegeven. In Zweden 50 pCt. belastingvermindering en hulp bij financiering; in Lithauen 50 pCt. belastingverlaging, in Tsjecho-Slowakije 2 tot 3 jaar belastingvrijdom. In Zwitserland wordt of wel 500 Fr. premie of wel belastingvrijdom, of wel vrij hout gegeven al naar gelang van het kanton waarin de exploitant is gevestigd. Enz., enz.

* * *

Vragen wij nu welke houding ons land aanneemt tegenover deze nieuwe ontwikkeling, dan blijkt dat wij in dit opzicht een volslagen onverschilligheid aan den dag leggen. Hoe weinig men zelfs van een ander op de hoogte is blijkt wel typisch uit de afbeelding die onlangs verscheen op de fotopagina van een onzer toonaangevende dagbladen. Deze afbeelding stelde als rareiteit een auto voor die gestookt werd met... brandhout, terwijl overigens het onderschrift heel sterk de dwaasheid van een dergelijk experiment suggereerde.

Wij kunnen niet beoordeelen in hoeverre de benzine- en olievoorziening in Nederland ook in tijd van oorlog is gewaarborgd. Wanneer deze waarborg niet véél krachtiger is dan ze in 1914—1918 bleek te zijn, dan mogen wij zeer zeker bij een toekomstigen oorlog of mobilisatie een volkomen ontwrichting van ons autoverkeer verwachten. In dat geval zou het dus zeker aanbeveling verdienen om — gebruik makende van de ervaring in andere landen — ons ten minste, zooveel in ons vermogen ligt, tegen een dergelijke ontwrichting te wapenen.

Maar ook wanneer het waar zou zijn, dat onze benzinevoorziening onder alle omstandigheden voor de volle 100 pCt. zou gewaarborgd zijn, dan nog zou het de overweging waard zijn om de hier gesignaleerde ontwikkeling in het autotransportwezen ook in ons land ingang te doen vinden. Ons land immers beschikt over zeer groote hoeveelheden afvalhout, zoowel uit de bosschen als uit de houtverwerkende in-

dustrieën, die thans vrijwel waardeloos zijn en waarvoor op deze wijze emplooi is te vinden. Toepassing van houtgastractie geeft besparing op den benzineimport en schept nieuwe werkgelegenheid in eigen land.

Daar komt nog bij, dat aan de vervaardiging van de benodigde zuiggasinstallaties geen bijzondere technische moeilijkheden zijn verbonden, zoodat deze zeer zeker door de Nederlandsche industrie kan worden ter hand genomen. Wij willen nog even aantippen, dat zuiggasmotoren reuk- en rookloos functioneeren en alleen reeds daardoor, zeker in het stadsverkeer, voordeel bieden boven de bestaande oliemotoren.

Om al deze redenen hopen wij dan ook, dat spoedig zoowel de Regeering als handel en industrie krachtige pogingen zullen gaan aanwenden om deze in het buitenland reeds zoozeer verbreide ontwikkeling in het autoverkeer ook in ons land ingang te doen vinden.

B. AMMERLAAN.

HET EERSTE JAAR DER INTERNATIONALE SUIKERCONVENTIE.

Het eerste jaar der Internationale Suikerconventie is tot dusver niet fortuinlijk geweest. Afgesloten ruim één jaar geleden en in werking sedert 1 September 1937 met de bedoeling de suikerprijzen op een hogere basis te brengen, heeft de conventie niet kunnen beletten, dat de prijs voor ruwsuiker te Londen in dien tijd van Sh. 6/6 cif tot Sh. 5/- cif gedaald is. Toch moet daaruit niet geconcludeerd worden, dat de tot stand gekomen conventie nutteloos is. Van het begin af aan was men het erover eens, dat het vastgestelde totale exportquotum voor de vrije markten te hoog was, doch waar geen der vertegenwoordigde landen tot grootere concessies bereid was en men zich in een periode van stijgende consumptie bij opgaande conjunctuur bevond, meende men de uiteindelijke aanpassing aan de toekomst te kunnen overlaten. De omstandigheden zijn echter tegengevallen; de betere conjunctuur hield geen stand, vooral niet in Amerika, en de stijgende suikerconsumptie kwam tijdelijk tot stilstand en veranderde in verschillende landen zelfs in een achteruitgang, waaraan bijv. in het Verre Oosten de zich uitbreidende strijd in China schuld was.

In de laatste week van April vergaderde in Londen de Internationale Suikerraad teneinde de gerezen moeilijkheden onder de oogen te zien. Het resultaat dezer besprekingen was het besluit om alle exportquota voor het eerste jaar eindigende 31 Augustus met 5 pCt. te verlagen. Tot een grootere vermindering had de raad geen bevoegdheid; daarin zouden alle landen, die bij de conventie aangesloten zijn; gekend moeten worden en alhoewel de meerderheid in den raad ten gunste eener reductie van 10 pCt. gestemd was, stuitten verdere stappen in deze richting

In metrieke tons:	1937/38 oorspronkelijke quota	Waarvan afstand gedaan:			Netto quota	5 % reductie	Tegenwoordige quota
		in de over- eenkomst	later	gedurende laatste zitting			
België incl. Congo	20.000	5.000	5.000	5.000	5.000	250	4.750
Brazilië.....	60.000		30.000	15.000	15.000	750	14.250
Cuba	940.000				940.000	47.000	893.000
Tsjecho-Slowakije	340.000				340.000	17.000	323.000
San Domingo	400.000				400.000	20.000	380.000
Duitschland.....	120.000	70.000	20.000		30.000	1.500	28.500
Haïti.....	32.500				32.500	1.625	30.875
Hongarije.....	40.000	20.000	10.000		10.000	500	9.500
Nederland incl. Koloniën	1.050.000				1.050.000	52.500	997.500
Portugal incl. Koloniën..	30.000				30.000	1.500	28.500
Peru	330.000		25.000	20.000	285.000	14.250	270.750
Polen.....	120.000	20.000		5.000	95.000	4.750	90.250
Rusland	230.000	11.500		50.000	168.500	8.425	160.075
Reserve.....	47.500	22.500	12.500	12.500	—	—	—
Totaal....	3.760.000	149.000	102.500	107.500	3.401.000	170.050	3.230.950

af op den tegenstand der gedelegeerden voor Java, die voorloopig niet verder dan 5 pCt. wenschten te gaan. Vrijwillig werd tijdens de zitting door verschillende landen afstand gedaan van gezamenlijk 107.500 tons.

De exportquota, met de wijzigingen sedert de conferentie in April verleden jaar, volgens C. Czarnikow, zijn opgenomen in den staat aan den voet van blz. 357.

Tegenover de totale quota van 3.230.950 tons staat thans een geraamd verbruik van 3.000.000 tot 3.100.000 tons vrije suiker.

Een belangrijke mededeeling werd in dit verband door den Engelschen Minister van Financiën gedaan bij indiening zijner begrooting op 26 April, nl. dat de Regeering het wenschelijk vindt in geval van nood over een behoorlijken voorraad van eenige der voornaamste consumptie-artikelen, waaronder suiker, te beschikken en dat die voorraden reeds gedurende de laatste maanden door de Regeering aangekocht zijn. Kwantiteiten werden daarbij niet genoemd, doch verondersteld mag worden, dat wat suiker betreft het gekochte kwantum ongeveer 200.000 tons bedraagt. Daar dit kwantum voorloopig uit de markt gehouden wordt, kan het geyogd worden bij het verbruik van het eerste conventiejaar, zoodat de bovenstaande exportquota en het geraamde verbruik plus de geblokkeerde voorraad der Regeering elkaar in evenwicht houden. Onder deze omstandigheden zoude een vermindering der vrije exporten met 10 pCt. in plaats van 5 pCt. misschien tot een verhooging van den wereldprijs geleid hebben. Intusschen werd door den Suikerraad besloten op 5 Juli wederom bij elkaar te komen teneinde de positie nog eens te overzien en eventueel nieuwe besluiten te nemen.

Al heeft de suikerconventie haar doel — verhooging van den wereldprijs — dus nog niet bereikt, zoo moet, zooals reeds gezegd, gewaarschuwd worden tegen voorbarige conclusies in negatieven zin. De conventie is van het grootste belang voor het behouden van een gedeelte der Engelsche markt voor vrije suiker en zeer nuttig voor het overleg plegen op gepaste tijdstippen tusschen de verschillende productielanden. Zoolang de goedkoopste productielanden in de meeste afzetgebieden op douane-barrières stuiten en moeten concurreeren tegen zwaar gesubsidieerde suiker, kan van een „survival of the fittest” geen sprake zijn. Samenwerking tot behoud der nog overgebleven vrije markten en uitbreiding daarvan moet het streven zijn en misschien mag men ook hopen, dat de geheele kunstmatige en zoo dure suikerpolitiek der verschillende landen, die een normaal verbruik tegenhoudt, eenmaal onder de loupe genomen zal worden. A. V.

BUITENLANDSCHE MEDEWERKING.

ROOSEVELT'S NIEUWE UITGAVEN-PROGRAMMA; EEN HERHALING VAN HET OUDE SCHEMA.

Dr. F. Pinner te Jackson Heights, Long Island, N.Y., schrijft ons:

Na maanden van wachten op een automatische conjunctuurromslag heeft President Roosevelt er wel goedschiks of kwaadschiks toe moeten besluiten, weder naar het middel van de actieve conjunctuurpolitiek te grijpen. Hij heeft dezen stap geenszins graag gedaan, want enerzijds had de ondervinding geleerd, dat bij dergelijke experimenten op het gebied der conjunctuurpolitiek de toeneming van de Staatsschuld zeer groot, doch het conjuncturele voordeel veel minder winstgevend en duurzaam is, terwijl anderzijds nog niet lang geleden de politiek van den President wel degelijk gericht was op het evenwicht van de begrooting.

Zelfs de verdedigers van de uitgavenpolitiek, die reeds omstreeks 1933 de opvatting huldigden, dat men crises niet door beperking, doch integendeel door verhooging van de Staatsuitgaven moest overwin-

nen, hadden echter niet de theorie van de eeuwig deficitaire begrooting verdedigd. Zij hadden slechts als hun meening kenbaar gemaakt, dat het niet noodig is, dat de Staatsbegrooting elk jaar in evenwicht is, doch dat men ermee kon volstaan, wanneer het evenwicht over een reeks van jaren werd bereikt. In de Vereenigde Staten waren inmiddels vijf jaren voorbij gegaan, dat de begrooting verre van in evenwicht was. Ook volgens de theorie van de voorstanders van een actieve conjunctuurpolitiek werd het langzamerhand tijd, niet alleen weder eens een evenwichtige begrooting te verkrijgen, doch ook een deel van het oude tekort door aflossing van schulden weg te werken. Dit was de politiek en de vaak uitgesproken tendens in het jaar 1937 geweest, welke des te noodzakelijker scheen te worden, toen men in den winter van 1936/1937 meende, dat het gevaar dreigde, dat de conjunctuur in een boom zou overgaan.

Theorieën zijn zoo geduldig als het papier waarop zij worden geschreven. Maar de economische werkelijkheid is niet even gedwee. Sedert November 1937, toen de productiecijfers van het Amerikaansche bedrijfsleven achteruit gingen loopen, en zelfs in sterke mate, tot Maart 1938, troostte men zich te Washington met de verzekering, dat de ingezette terugslag slechts een „recession”, een natuurlijke en zelfs gewilde reactie van de opwaartsche trend was. Toen echter geleidelijk bleek, dat de automatische opleving noch in het voorjaar noch in den verderden loop van 1938 zou volgen, kon men de oogen niet meer sluiten voor de opvatting, dat uit de „recession” een regelrechte depressie was ontstaan.

Men kon dit feit des te minder negeeren, daar de verkiezingen voor het huis van afgevaardigden en de gedeeltelijke verkiezingen voor den Senaat haar schaduwen langzamerhand vooruitwierpen. Alleen met polemiëk tegen de „big business”, of met kleine belastingconcessies aan het particuliere bedrijfsleven was weinig te bereiken. De President mocht niet verwachten met dergelijke middelen den steun te verkrijgen van de zich van hem afwendende conservatieve vleugel van zijn partij. Bovendien moest hij vreezen, dat hij ook de links georiënteerde kiezermassa's zou verliezen, wanneer hij de teugels verder in den schoot liet rusten.

De dynamiek van de New Deal was verdwenen en had zich tegen hem gekeerd. Ook het programma van hervormingen stakte en wel omdat de meerderheid van het Congres niet bereid was hem hierbij te ondersteunen. Voor het opstellen van een constructief programma voor de periode tot aan de komende verkiezingen ontbrak de tijd. Er bleef dus slechts over het schema eenvoudig te herhalen, dat vroeger resultaat had gehad, hetwelk bestond uit een vijfjarige, door de devaluatie van den Dollar voorafgegane en aangewakkerde uitgavenpolitiek, die slechts zeer geleidelijk en geenszins explosief had gewerkt. Zal dit schema in een tweede oplage weder werken, nadat nu de illusie van de eerste toepassing door het ineenstorten van de conjunctuur van de New Deal werd verstoord, zal het snel genoeg werken, om vóór de verkiezingen in den herfst en de voorverkiezingen van den zomer nog tot resultaten te leiden?

Aanvullende werklozensteun.

Ook bij het thans gepubliceerde programma moet een onderscheid worden gemaakt tusschen theorie en werkelijkheid. Op papier ziet het nieuwe programma er zeer gigantisch uit. Volgens de cijfers in de Amerikaansche pers gaat het om rond \$ 4½ milliard, welke door begrotingsuitgaven en -credieten in het bedrijfsleven zullen worden gepompt. Daar de publieke opinie in dit land gewoonlijk geneigd is naar boven af te ronden, heeft men er zich aan gewend, kortweg van een 5 milliard-programma te spreken. Mocht dit met de werkelijkheid overeenstemmen, dan zou het hier inderdaad om het grootste uitgavenprogramma gaan, dat ooit in eenig jaar van

de Roosevelt-politiek werd uitgevoerd. Het reusachtige cijfer zal over het algemeen niet onder de loupe worden genomen, doch door vriend en vijand worden aanvaard. De vrienden van de uitgavenpolitiek aanvaarden het, omdat zij daarmede de psychologisch werkende kracht van het nieuwe programma zoo sterk mogelijk zouden willen accentueeren, de vijanden aanvaarden het eveneens, omdat zij daarmede het door en door ongezonde van het programma willen aantonen.

In werkelijkheid is de additioneele beteekenis van de nieuwe uitgaven veel geringer. De \$ 1.55 milliard, welke in de eerste zeven maanden van het op 1 Juli 1938 aanvangende fiscale jaar 1939 voor Work Relief, d.w.z. uitvoering van noodwerken voor de tewerkstelling van werklozen, zullen worden toegestaan, zijn niet zuiver additioneel, doch zij vormen slechts een surplus van ongeveer \$ 1 milliard, dat boven de reeds vroeger voorziene Relieffuitgaven voor deze periode wordt verlangd. Gemeten naar den huidige feitelijken stand van de Relieffbetalingen, is dit surplus nog belangrijker geringer en dientengevolge heeft de President er terecht op gewezen, dat dit gedeelte van het uitgavenprogramma slechts op zeer kleine schaal het scheppen van nieuwe koopkracht tengevolge zal hebben. Het resultaat kan in hoofdzaak slechts bestaan uit het op peil houden van de huidige koopkracht.

Additioneele noodcredieten.

Het tweede gedeelte van het programma heeft betrekking op credieten tot een maximum van \$ 1.5 milliard, welke de Reconstruction Finance Corporation (R.F.C.) uit haar voorradige middelen, aan bedrijven welke crediet behoeven, zal verstrekken en wier credietwaardigheid voor gewone bankcredieten niet voldoende is. In hoofdzaak denkt men daarbij aan bedrijven in de kleinere en middelmatige zakenwereld. Daar echter de capaciteit tot terugbetaling van dergelijke credieten moet worden gewaarborgd, zullen slechts illiquide bedrijven — ongezonde bedrijven zijn bijvoorbeeld uitgesloten — dergelijke crediethulp deelachtig kunnen worden. Dit zal tengevolge hebben, dat slechts een betrekkelijk gering gedeelte van dit fonds voor de „small business” beschikbaar zal zijn.

Voor de verdere besteding dezer middelen wil men ook ondernemingen die eigenlijk tot de groote zakenwereld behooren bij deze crediethulp betrekken; bijv. spoorwegen, welke daarmede nieuwe aanschaffingen kunnen financieren, openbare nutsbedrijven welke onder de huidige omstandigheden geen kapitaal voor investeringsdoeleinden op de open markt kunnen opnemen. Echter ook met inbegrip van deze laatste grotere credieten, rekent men dat in den loop van het volgende jaar niet meer dan de helft van het geheele fonds zal kunnen worden aangewend.

Het feitelijke „pump priming”.

Hebben de uitgaven voor Relief betrekking op bedragen, welke de totale koopkracht niet aanzienlijk zullen verhoogen, de R.F.C.-credieten zullen slechts in hoofdzaak dienen tot steun en niet tot aanzwengeling voor de conjunctuur. Met het deficit van den Staat hebben deze middelen slechts in zooverre iets te maken, dat in geval zij niet verstrekt worden, zij er voor zullen kunnen worden gebruikt, om de Staatsschuld te verminderen. Een grotere conjunctuur stimulanus zullen slechts die bedragen van het programma kunnen uitoefenen, welke voor het maken van openbare werken zijn bestemd. Het betreft hier inderdaad investeringen, zooals plannen voor woningbouw tot het maken van goedkoopere woningen, highways, openbare gebouwen, enz. De bedragen moeten, in den vorm van renteloze credieten aan Staten, gemeenten, enz. worden verstrekt en wel zoodanig, dat de credietnemers binnen een termijn van ongeveer 5 jaren voor de terugbetaling moeten zorgen. Desgewenscht kunnen de bedragen ook voor 55 pCt.

als rentegevende credieten en voor 45 pCt. als niet terug te betalen voorschotten worden verstrekt. In geen geval echter zal het geheele bedrag voor openbare werken meer dan \$ 1 milliard mogen bedragen.

Deze post van \$ 1 milliard dient, in tegenstelling tot de beide eerstgenoemde, voor het scheppen van additioneele groote investeringen, en zal de conjunctuur niet alleen voor verdere inzinking dienen te behoeden, doch deze tevens positief moeten stimuleeren. Weliswaar is de grootte van deze post niet zoodanig, dat de opleving op zichzelf beschouwd zeer groot zou kunnen zijn. Men beschouwt den inzet van dezen post hier echter uit het oogpunt van het zg. pump priming, d.w.z. men rekent ermede, dat deze één milliard die in het bedrijfsleven gepompt wordt, een veelvoud van particuliere activiteit zal losmaken.

Voor het tot stand brengen van die openbare werken heeft men namelijk grondstoffen, materialen enz. noodig, welke door het particuliere bedrijfsleven geleverd moeten worden. Het aandeel van de grondstoffen bij dergelijke investeringen is in ieder geval veel grooter dan dat bij de uitvoering van noodwerken van het zg. Work Relief, waarbij de arbeidskracht de voornaamste rol speelt. Daarom moeten de investeringen voor openbare werken op grotere schaal de industrieën van kapitaalgoederen bevruchten, terwijl de baten van de uitgaven voor Relief in de eerste plaats aan de verbruiksgoederen-industrieën ten goede dienen te komen.

Of dit eene milliard wel een voldoende sterke stimulanus zal zijn voor een veel grotere bedrijvigheid van de kapitaalgoederenindustrieën wil ons twijfelachtig voorkomen. Nog meer te betwijfelen valt, of de kapitaalgoederenindustrieën de haar uit de „public works” toestroomende grotere bedrijvigheid als motief zal doen gelden voor uitbreiding van haar eigen bedrijven. De ijzerindustrie b.v. heeft haar capaciteit reeds gedurende de laatste jaren uitgebreid en juist de inkrimping van de industriele bouwbedrijvigheid met eenige milliarden Dollars gedurende het laatste jaar heeft de groote daling van de bedrijvigheid in de kapitaalgoederenindustrieën veroorzaakt.

Het tekort en de financiering uit de reserves van de begrooting.

Dit is het nieuwe programma. Het heeft tegenover de aanvankelijke begrooting voor het begrotingsjaar 1939 in ieder geval ruim \$ 2 milliard meerdere uitgaven en wanneer men er rekening mede houdt, dat ook in het verdere verloop van het volgende jaar nog additioneele werklozensteun noodig zal zijn en dat de belastinginkomsten in dit jaar een door de conjunctuurdaling veroorzaakte achteruitgang zullen te zien geven, dan zal men tot de conclusie komen, dat het bruto tekort van dit jaar ongeveer \$ 4 milliard zal bedragen.

Het kastekort zal echter niet zoo groot zijn als het bruto tekort, en wel om twee redenen. Enerzijds werken de bijdragen voor de Social Security verzekering (ongeveer \$ 1 milliard), hoewel zij de Staatsschuld doen toenemen, als echte belastinginkomsten, daar de betaling van de uit deze verzekering vloeiende ouderdomspensioenen eerst in 1942 zal beginnen. Ten tweede wordt door de dessterilisatie van het inactieve goudfonds een begrotingsreserve van \$ 1.4 milliard liquide, welke voor de bestrijding van uitgaven van de volgende begrooting kan worden gebruikt. Dientengevolge heeft de President gelijk, als hij er op wijst, dat het nieuwe programma slechts een verhooging van de bruto Staatsschuld met ongeveer \$ 1½ milliard zal medebrengen.

De verhooging van het potentieele crediet.

De combinatie van het liquideeren van het inactieve goudfonds met het uitgavenprogramma vormt wel het interessantste punt van het geheele plan. Deze combinatie dient voor twee doeleinden. Ener-

zijds wordt daardoor de financiering van de uitgaven vergemakkelijkt en anderzijds wordt door de dessterilisatie de credietbasis van het bankapparaat van de Ver. Staten enorm uitgebreid. De surplus reserves van de Nationale Banken, die tot nu toe reeds \$1.7 milliard beliepen, stijgen hiermede tot \$3.1 milliard. Daar bovendien de verplichte reserves van de banken nog met \$750 millioen worden verlaagd, moeten binnen afzienbaren tijd de totale surplus reserves tot boven \$3.8 milliard stijgen, d.w.z. tot het hoogste bedrag, dat zij ooit hebben bereikt. Reeds de eerste weekstaat van de Federal Reserve Banks na de bekendmaking van het programma geeft een verhooging met \$2.4 milliard te zien, welke voorloopig uit de plotseling ingetreden verlaging van de verplichte reserves is te verklaren. In welk tempo de verdere verhoging van de reserves zal plaats vinden, hangt af van de wijze waarop de regeering over het, uit de dessterilisatie van het goud, beschikbaar komende geld zal beschikken. Indien zij er zich toe zou beperken, de bedragen alleen voor de stijgende uitgaven op basis van het uitgavenprogramma te besteden, dan zal het tempo van de toeneming der reserves van de banken betrekkelijk langzaam zijn. De regeering heeft echter een anderen weg bewandeld, welke tot een sneller tempo moet leiden. Zij betaalt namelijk met de middelen van het gedessteriliseerde goudfonds de helft van haar elke week vervallende Staatsschulden terug, en deze schulddelging moet natuurlijk de overtollige reserves van de banken evenredig sneller doen toenemen.

Het gebruiken van het potentieele crediet.

De voorzitter van de Federale Reserve Board, Eccles heeft op de vraag, of de verhoging van de reserves bij de banken inflatie beteekent, geantwoord, dat zij wel de basis voor een inflationistische credietexpansie vormt, echter niet een dergelijke credietexpansie zelf beteekent. Dat is juist. Het credietpotentieel wordt enorm verhoogd; of en in welke mate het bedrijfsleven daarvan echter gebruik zal maken, hangt ervan af, hoe het uitgavenprogramma verder op het initiatief van het particuliere bedrijfsleven zal inwerken. De heer Eccles zegt ongeveer het volgende aan het bedrijfsleven „Indien gij voor een nieuwe conjunctuuropleving crediet noodig zult hebben, dan staat het u in bijna onbeperkte mate ter beschikking”. Hij belooft daarmede ook indirect, dat hij in de toekomst wanneer daarvoor weer aanleiding mocht bestaan, de surplus reserves niet zoo sterk zal benoemen, als hij in den winter 1936/37 door een driemaal verhoging van de verplichte reserves heeft gedaan, om daardoor de ontsporing van de hausse, in een boom en in een gevaarlijke inflatie, te voorkomen. Op het oogenblik kan hij deze belofte doen, omdat hij zegt, dat het gevaar voor een boom ver verwijderd is en ook bij ten uitvoer legging van het huidige programma nauwelijks acuut zal worden. Weliswaar zal een restrictieve politiek ditmaal ook niet zoo gemakkelijk zijn als in den herfst van 1936, want het eenmaal gedessteriliseerde goud laat zich niet zonder meer weer steriliseeren, al zouden de Federal Reserve Banks bijna haar geheele, ongeveer \$2.5 milliard bedragende, portefeuille aan Staatsobligaties voor het opzuigen van de surplus reserves bezigen.

De geschiedenis van het economisch leven in Amerika in de laatste decennien toont, dat overtollig en goedkoop geld alleen nog niet voldoende is, om het particulier initiatief te mobiliseeren. Een moeilijk te elimineeren complex van wantrouwen vormt daarvoor heden ten dage de voornaamste hinderpaal; alleen door een nieuwe dosis New-Deal bedrijvigheid is dit niet te overwinnen. Want de wortel van dit wantrouwen ligt juist daarin, dat de Staat te sterk in het bedrijfsleven heeft ingegrepen en dat men niet weet, in hoeverre hij in de toekomst medezeggenschap zal wenschen. Het eindoordeel over het nieuwe uitgavenprogramma luidt dus: Te weinig voor ontketening

van een inflatie met behulp der Staatsfinanciën, niet voldoende voor een effectieve aanzwengeling van het particulier initiatief, maar wellicht voldoende voor het scheppen van een eenigszins gunstige verkiezings-atmosfeer.

EEN NIEUWE FRANC EN NIEUWE NOOD- VERORDENINGEN.

Dr. H. Weichmann te Parijs schrijft ons:

Na de uitvaardiging van de jongste, nieuwe noodverordeningen en na de aankondiging van een nieuwe étape in de monetaire politiek staat het saneeringswerk van het kabinet-Daladier in zijn systematisch ontwerp thans vast. Men kan het in zijn verband en, wat zijn vooruitzichten betreft, als volgt kenschetsen.

De monetaire politiek.

De door de regeering aangebrachte wijziging in de monetaire politiek volgt, wat tijdsvolgorde betreft, op de verordeningen, komt systematisch echter in de eerste plaats. Met de verordeningen wordt het bouw-materiaal gereed gemaakt, waarmede het Fransche financieele en economische raderwerk weder op gang moet worden gebracht, met de monetaire politiek worden in de eerste plaats hiervoor de funderingswerkzaamheden verricht.

De nieuwe positie van den Franc is niet, om het zoo eens uit te drukken, een positie de jure maar een positie de facto. Men gaat niet over tot een stabilisatie van de valuta, doch de stabiliteit van den Franc zal worden gegarandeerd. Deze door den Minister van Financiën Marchandau gebezigde antithese tusschen stabilisatie en stabiliteit wil zeggen, dat de regeering voor den nieuwen Franc geen wettelijken, doch een maximumkoers heeft vastgesteld. De Franc blijft technisch een „glijdende Franc”; de richting van het glijden is evenwel gewijzigd. De Franc mag nog wel stijgen, echter niet verder dalen; hij mag niet meer boven den vastgestelden maximumkoers van 179 Franc per Pond Sterling uitkomen.

De beteekenis van de wijziging van de Fransche monetaire politiek ligt in de eerste plaats niet in de verandering van den nieuwen koers, doch in de wijziging van het principe. Niet langer de waarschijnlijkheid van een verdere devaluatie, doch in nog grotere mate de vrees voor een revalorisatie van de valuta moet thans de hefkraft tot het teweegbrengen van een conjuncturomslag vormen.

Deze tactiek komt ongetwijfeld overeen met de heerschende omstandigheden. De onzekerheid van de valuta was in den laatsten tijd steeds meer een storende factor van de eerste grootte geworden. Op het gebied van den goederenruil stonden de zaken sedert maanden stil. Men verkocht niet, omdat de eigenaar van goederenvoorraden bezwaren had om zijn zekere, zakelijke waarden te ruilen tegen een in zijn substantie vluchtig geworden geld. Men kocht evenmin, omdat vele bedrijven de voorkeur gaven aan de zekere winst uit de omwisseling van hun liquide middelen in deviezen boven de twijfelachtige winst uit den verkoop van goederen.

Op het gebied van de productie waren de toestanden eender. De door de onzekerheid van de valuta veroorzaakte onzekerheid van de prijzen verlamde het initiatief, het aannemen van orders werd wegens gebrek aan een vaste calculatiebasis geweigerd, leveringstermijnen werden niet geaccepteerd, naar nieuwe afzetgebieden werd niet meer gezocht.

Op het gebied van het kapitaalverkeer benam de onzekerheid van de valuta vrijwel de mogelijkheid van een normale kapitaalbeweging, de opgepotte gelden bleven in hun schuilplaatsen en namen steeds meer toe, de gevluchte kapitalen waren niet geneigd terug te keeren. Elk saneeringspoging, die kans op succes wilde hebben, moest dientengevolge aan de noodzakelijkheid aanknoopen, den storenden factor

van de onzekerheid van de valuta uit den weg te ruimen.

Met de thans ondernomen wijziging van de monetair politiek gaat stellig geen automatische opheffing van de crisis gepaard, de onvermijdelijke voorwaarde voor haar opheffing is er evenwel mede geschapen. De beslissende vraag is thans, of de regering ook metterdaad in staat zal zijn den thans vastgestelden maximumkoers te handhaven.

In vergelijking met de oude is de jongste devaluatie buitengewoon groot. Tegenover den nog eenige dagen geleden genoteerden koers van 158 Francs bedraagt zij bij den huidige koers van 178 tot 179 Franc t.o.v. het Pond Sterling ongeveer 13 pCt. Het goudgehalte van den Franc is tot 20 milligram gedaald, nadat het voor den Franc Bonnet van 30 Juni 1937 tot 43 milligram, voor den Franc Auriol van 1 October 1936 tot 49 milligram t.o.v. den Franc Poincaré met 65 milligram was verminderd. Op andere wijze en omgerekend, nl. op de pariteit van vóór den oorlog, vertegenwoordigde de Franc Poincaré 20 goudcentimes, de Franc Auriol 15 goudcentimes, de Franc Bonnet 13 goudcentimes, terwijl de Franc Daladier nog slechts een waarde heeft van 8 goudcentimes. De Franc is op dit niveau uit zuiver handelspolitiek oogpunt ongetwijfeld te laag gewaardeerd, daar de Fransche prijzen in goud herleid reeds vóór de laatste devaluatie beneden de goudprijzen van de overige landen lagen, zooals uit de volgende tabel blijkt.

Basis 1913/1914.			
Groothandelsprijzen in goud.			
	1935	1938	
	Gemiddelde	Januari	Januari
Frankrijk	71	73	61
Engeland	64	73	78
Duitschland	102	105	106
België	60	68	69

Met de nieuwe devaluatie heeft de regering dus een niet geringe zekerheidsmarge geschapen.

Anderzijds kwam voortdurende bedreiging van de valuta echter minder van het tekort op de handelsbalans dan van de geschokte positie van de Staatskas. De eeuwige nood van de Staatskas was op haar beurt wederom slechts de weerspiegeling van de hardnekkige economische crisis. De vraag is dus, of het door de regering verwachte financieel herstel nu ook inderdaad zal plaats hebben.

Het eerste antwoord van de markten op deze vraag was bemoedigend en overtrof zelfs de verwachtingen. De kapitalen begonnen direct op massale wijze te repatriëren en wel zoodanig, dat men mag aannemen, dat het egalisatiefonds reeds goud en deviezen ten bedrage van zijn oorspronkelijke dotaties met Fr. 10 milliard en wellicht nog meer kon verkrijgen. Voor het eerst na vier jaren werd de Franc weer met een deport verhandeld. Tegelijkertijd getuigden de koerssprongen op de aandeelen- en obligatiemarkt van een ingetreden ommekeer van de tendens.

Voorts moet er rekening mede worden gehouden, dat door de nieuwe devaluatie het relatieve gewicht van de schuldenlast van den Staat is verminderd. De Staatsschuld, berekend in gouden Francs van de vooroorlogsche pariteit, bedraagt thans slechts ongeveer Fr. 45 milliard en is daarmee bijna op den stand van de vooroorlogsche schulden van Goudfrancs 40 milliard gedaald. Bovendien kan de Schatkist echter nu een buitengewone herwaardeeringswinst boeken. De goudvoorraad van de Bank van Frankrijk is nog op basis van een fijngoudgehalte van 43 milligram gewaardeerd; de uit een herwaardeering van den goudvoorraad voortspruitende winst kan dus op ruim 30 milliard Franc worden geraamd, waarbij winst kan dus op ruim 30 milliard Franc worden geraamd, waarbij ingeval van een stabilisering ook het door het Egalisatiefonds beheerde bedrag van oorspronkelijk Fr. 10 milliard (op basis van 43 milligram) komt. Uit de herwaardeeringswinst en uit de

liquidatie van het stabiliseeringsfonds kan dus het in den loop van de laatste twee jaren opgenomen crediet van de circulatiebank van Fr. 40 milliard geheel worden gedekt, terwijl er bovendien nog een aanzienlijk bedrag beschikbaar blijft voor de Staatskas.

Met deze verwijzing naar de eerste, gunstige gevolgen is echter de vraag naar de uiteindelijke soliditeit van den nieuwen monetair toestand nog niet beantwoord. De tot nu toe ondernomen repatrieringen van kapitaal beteekenen, ondanks den omvang, slechts een bescheiden deel van de opgepotte of naar het buitenland getrokken kapitalen, welke volgens den huidige koers, op ongeveer Frs. 160 milliard kunnen worden geschat.

Ter versterking van de terugvloeiing der kapitalen en vóór alles voor een vruchtbare inschakeling van deze kapitalen in het economisch proces is het noodig, dat aan de beschikbare middelen ook gezonde investeringsmogelijkheden worden geboden. De betrekkelijke vermindering van de Staatsschuld beteekent dan slechts een werkelijke vooruitgang, wanneer de begrotingsbases overigens gezond zijn. Een gezonde economische toestand en gezonde grondslagen voor de begroting zijn dus de verdere voorwaarden, na het wegnemen van de onzekerheid t.a.v. de valuta, voor het succes van het saneeringswerk.

Op dit punt beginnen nu, in systematisch verband beschouwd, de jongste noodverordeningen van de regering.

De noodverordeningen.

De nieuwe noodverordeningen gaan logisch van de beide zoo juist geschetste noodzakelijkheden uit, het scheppen van een gezonde economische basis en saneering van de Staatsfinanciën.

Op het gebied van de begrotingspolitiek tracht de regering met haar noodverordeningen een drieledig doel te bereiken, het herstel van de tot dusver door een veelvoud van speciale kassen problematiek geworden eenheid der begroting, de verscherping van de controle op de uitgaven en het herstel van het evenwicht in de begroting. Het zwaartepunt ligt hierbij op het gebied van het evenwicht in de begroting.

De regering heeft van het begin af afgezien van speciale bezuinigingsmaatregelen. In de inleiding tot de verordeningen wordt dit feit uitdrukkelijk geconstateerd en daarmee gemotiveerd, dat 67 pCt. van de uitgaven komen voor rekening van den dienst der schulden en de kosten voor bewapening, terwijl de overige 33 pCt. der uitgaven van administratieven aard reeds niet meer kunnen worden verminderd. Deze motiveering is aanvechtbaar, daar een vermindering van den schuldenlast vroeg of laat voor de saneering van de Staatshuishouding onvermijdelijk zal zijn.

Men zal toch wel eenmaal tot conversie van leeningen moeten overgaan. Het is duidelijk, dat in een programma, dat gericht is op de saneering uit eigen kracht van het bedrijfsleven en niet op staatsinterventionisme, de regering niet terug grijpt naar het voorbeeld van Léon Blum, nl. het staken van de aflossingen, doch de vermindering van den schulden dienst verdaagt tot het tijdstip dat de markt rijp is voor conversie. Daar de regering bovendien, in tegenstelling tot het programma van Blum, t.a.v. de financiering van de uitgaven voor bewapening heeft besloten een beroep te doen op de emissiemarkt en niet de methode van massieve inflatie in het kader van een gesloten nationale huishouding toe te passen, was ook een gedwongen ingrijpen in het renteniveau niet mogelijk.

Waar niet kan worden bezuinigd, moet nieuw geld worden geschapen. Als gevolg van deze onvermijdelijke logica brengen de noodverordeningen nieuwen belastingdruk mede. De methode, welke daarbij werd gekozen, is even eenvoudig als veelomvattend. Men

heeft van alle belastingfinesses afgezien, om daarvoor een belastingverhoging zonder onderscheid met 8 pCt. voor alle directe en indirecte belastingen voor te schrijven. Naast deze oplossing is slechts één bijzondere belasting ingesteld, namelijk een speciale heffing van de in de bewapeningsbedrijven verkregen winsten.

De opbrengst van deze nieuwe belastingmaatregelen wordt op Fr. 3.7 milliard geraamd. Het is voldoende om de tot dusver via de speciale kassen gedane en thans weder van de gewone begrooting deel uitmakende uitgaven te dekken. Het is daarentegen niet voldoende, om het vermoedelijke tekort op de loopende gewone begrooting, ten bedrage van Frs. 4 milliard, te elimineren. De dekking van dit resterende bedrag moet dus nog worden gevonden en daar een verzwaaring van den belastingdruk niet mogelijk is, kan zij slechts via een verhoging van het rendement van het bedrijfsleven worden verkregen.

Hier raakt men dan ook het tweede gedeelte van de noodverordeningen, nl. die welke de, voor de sanering van den economischen toestand van het land noodige maatregelen willen nemen. Op twee manieren gaat de regeering te werk, om de economische crisis te overwinnen; zij heeft nl. maatregelen op het gebied van de productiepolitiek en op dat van de credietpolitiek voorgesteld.

Op het gebied van de productiepolitiek moet een onderscheid worden gemaakt tusschen maatregelen van fiscaal en van sociaal aard.

Op fiscaal gebied voorzien de noodverordeningen in een reeks van belastingverlagingen; teneinde het initiatief van het bedrijfsleven van het land een nieuwen stimulans te geven. Voor het bouwbedrijf komen renteverlagingen tot stand, voor de exportbedrijven wordt de meerdere export vrijgesteld van de omzetbelasting, voor de industrie in het algemeen wordt elke meerdere productie door vrijstelling van de productiebelasting gesteund. Tenslotte heeft de regeering ook een tot dusverre in de openbare discussies nauwelijks uiteengezetten, echter zeer interessanten maatregel gedecreteerd, namelijk het niet-heffen van de belasting op loonen en salarissen wat betreft de bedragen aan loonen en salarissen voor gepresteerden surplusarbeid.

Op sociaal gebied zijn voorschriften voor een elastischer handhaving van de werktijdbepalingen aangekondigd, gepaard gaande met een uitbreiding van de sociaal-rechtelijke beschermingsbepalingen op het gebied van de collectieve overeenkomsten. Meer werk en grotere arbeidszekerheid vormt de hoofdgedachte van dit deel, terwijl de nog te verwachten noodverordeningen de hiervoor noodzakelijke juiste preciese bepalingen zullen bevatten.

De zoo juist geschetste ontlasting van het bedrijfsleven van factoren, welke de productie belemmeren, ware niet volkomen, zooals de officieele motivering terecht constateert, wanneer het bedrijfsleven niet gelijktijdig in staat werd gesteld, zich de voor het benutten van betere productiemogelijkheden noodzakelijke bedrijfskapitalen te verschaffen. Ter verlichting van de moeilijkheden, welke t.a.v. de kapitaalverschaffing bestaan, dienen nu de credietpolitieke maatregelen. Voor de particuliere ondernemingen wordt de tot dusver in Frankrijk niet zeer gewilde inbetalingneming van wissels verplichtend gesteld. Wat betreft de opdrachten van de overheid nemen de verordeningen maatregelen voor een snellere acceptatie van de door den Staat als opdrachtgever aangegane schulden. De wissels op de kas voor Staatsopdrachten zullen op de gebruikelijke wijze door verdiscontering verhandelbaar worden.

De vraag is nu, in hoeverre deze door de noodverordeningen vastgestelde maatregelen den gewenschten ommekeer in het conjunctuurverloop zullen kunnen teweeg brengen.

Vooruitzichten voor de toekomst.

De maatregelen inzake de productie steunen op er-

varingen in het buitenland en doen volgens deze gelooven, dat zij een zeker effect tot stimuleering zullen uitoefenen. Zij zijn echter in hoofdzaak van secundaire aard.

Van meer beteekenis zijn de maatregelen op het gebied der credietpolitiek. Zij behoeven een kort commentaar. Vele groote firma's in Frankrijk legden tot dusverre een buitengewone vrees aan den dag om haar naam door het afgeven van wissels op de markt te doen verschijnen, omdat zij bang waren hiermede afbreuk te doen aan haar crediet. De thans voorgescreven dwang tot inbetalingneming neemt deze mogelijkheid van een verkeerde uitlegging weg. Daarenboven leent deze zich ertoe de crediettransacties van de banken belangrijk te stimuleeren. Vroeger moesten leveranciers de hun verstrekte opdrachten financieren uit eigen middelen of door een beroep op het hun binnen beperkte grenzen toegestane bankcrediet. Met het afgeven van wissels is een ruimer credietverkeer mogelijk. De banken behoeven niet meer bevreesd te zijn voor onderpanden en nog minder voor beperking van haar liquiditeit door uitbreiding van hun voorschotten, daar zij bij het wisselcrediet te allen tijde op het herdisconto van de Bank van Frankrijk een beroep kunnen doen.

Het initiatief inzake productie en het kapitaalverkeer krijgt daarmede ongetwijfeld vele mogelijkheden tot expansie.

Met iets meer terughoudendheid moet de aanmoediging van het wisselverkeer door middel van de betaling van Staatsorders worden beschouwd. Hier bestaat een zeker gevaar voor inflatie, maar het wordt in ieder geval verzacht door het feit, dat aan deze wissels toch effectieve goederentransacties ten grondslag liggen en ook door de, van de belastingverhogingen uitgaande, deflationaire druk.

Een definitieve beoordeeling van de door de Fransche regeering op touw gezette sanering is op het huidige tijdstip echter nog niet mogelijk. De juiste vaststelling van de werktijdbesluiten dient nog te worden afgewacht, en evenzo de reeds aangekondigde tweede reeks verordeningen. Volgens den eersten indruk lijkt de nieuwe monetaire politiek in haar verband met de noodverordeningen een gesloten en op de eigen mogelijkheden tot sanering van het bedrijfsleven opgebouwde, gezonde conceptie.

De vraag, welke nog beantwoord moet worden, kan men evenwel niet uit den weg gaan. De nieuwe belastingverhogingen werken rechtstreeks als een nieuwen druk op het bedrijfsleven. De tot stand gebrachte stimulansen kunnen daarentegen pas mettertijd effect sorteeren. De vraag blijft dus, wat sneller werkt, de druk of de stimulans. De beslissing zal daarbij in hoofdzaak van de atmosfeer afhangen, waarin de volgende phase zich afspeelt, van de politieke gebeurtenissen in het buitenland en voor alles van de kracht, waarvan de regeering blijk zal geven bij de beheersching van den toestand in het binnenland. Het monetaire en economische vraagstuk, voor zoover het blijft bestaan, is daarom in hoofdzaak een probleem van gezag.

AANTEKENINGEN.

Het reederijbedrijf in Nederland.

Het Verslag over 1937 van de Nederlandsche Reederijvereniging en de rede door den voorzitter van die vereniging, Mr. D. A. Delprat, uitgesproken in de jaarlijksche algemeene vergadering op 27 April jl., geven blijk van een gematigd optimisme. De ommekeer in den toestand van het Nederlandsche scheepvaartbedrijf, welke in de tweede helft van 1936 plaats greep en welke reeds in het voorgaande verslag aanleiding gaf tot het uitspreken van de hoop, dat thans de jaren van inzinking en van achteruitgang voorbij zouden zijn¹⁾, had tot gevolg, dat de resultaten

¹⁾ Zie E.-S.B. van 7 April 1937 pag. 268.

van het afgelopen jaar niet beneden de verwachtingen zijn gebleven. Zonder uitzondering kunnen de Nederlandsche reederijen op een gunstig jaar terugzien, al hebben sommige ondernemingen wegens de aard van haar bedrijf minder voordeel van de verbeterde omstandigheden kunnen trekken dan andere.

In het bijzonder gaf 1937 goed emplooi voor die schepen, die zich met de algemeene vrachtaart bezig houden. De in het afgelopen jaar uitzonderlijk hoog gestegen trampvrachten gaven de betrokken reederijen veel betere inkomsten dan voorheen. Dergelijke buitengewone vrachtverhogingen deden zich echter bij de lijnvaart, welke verreweg het grootste deel der Nederlandsche koopvaardij omvat, niet voor; voor zover de lijnvrachttarieven in sh. genoteerd waren, kon profijt getrokken worden van de depreciatie van den Gulden, terwijl de in Guldens genoteerde vrachten matig konden worden verhoogd. Ook de hoeveelheid aangeboden lading toonde een aanzienlijke toename.

Hiertegenover staat evenwel de zeer merkbare stijging der exploitatiekosten tengevolge van duurdere brandstoffen, meer kosten van onderhoud en reparatie, verhoging van gages, loonen en salarissen, hooge assurantiepremies e.d. Het spreekt vanzelf, dat één jaar loonende exploitatie de verliezen van het verleden niet heeft kunnen goed maken en voldoende herstel teweeg brengen. De totale verliezen aan reserves en kapitaal over de jaren 1930. t/m. 1936 van 23 Nederlandsche reederijen zijn door de BENAS op ruim 190 miljoen geschat, waartegenover de *directe* staatssteun circa 18 miljoen heeft bedragen (hierbij komen nog de gewone hypothecaire BENAS-leeningen ad 12.8 miljoen).

Uit de in het verslag opgenomen statistieken blijkt, dat de toename van den wereldhandel, die zich in 1937 voortzette, in het derde kwartaal van dat jaar voor een beweging in omgekeerde richting moest plaats maken. Tevens blijkt, dat slechts de omvang van den handel in grondstoffen eenigszins gelijken tred heeft gehouden met de toename der productie terwijl de handel in voedingsstoffen en speciaal in fabrikaten zeer belangrijk is achtergebleven bij de productie daarvan. Dit teekent wel den invloed van het streven naar zelfgenoegzaamheid van verschillende groote staten. Het is een element in de ontwikkeling van het scheepvaartverkeer, dat tot ernstig nadenken stemt.

In dezelfde gedachten sfeer past het verschijnsel door Mr. Delprat met groote bezorgdheid gesignaleerd, dat niet in alle „trades” het beginsel der vrije vlag consequent wordt volgehouden en dat vlagbevoorrechtiging in welken vorm dan ook haar intrede dreigt te doen. Het kan niet krachtig genoeg gezegd worden, dat elke vlagbevoorrechtiging op den duur moet leiden tot het afkappen van internationale samenwerking, welke alleen dan van duurzamen aard kan zijn, wanneer een ieder gelijke kansen geboden worden.

Een element, dat in de scheepvaartpolitiek steeds meer op den voorgrond wordt gebracht, is het belang van een koopvaardijvloot voor de nationale defensie. In zijn in November 1937 aan het Amerikaansch Congres uitgebrachte rapport legt de heer Joseph P. Kennedy, President van de U. S. Maritime Commission, zeer sterk den nadruk op de noodzakelijkheid de oorlogsmarine met een aan redelijke eischen voldoende handelsvloot aan te vullen. Dit belang wordt door hem zelfs grooter geacht dan de betekenis van de nationale koopvaardij voor den handel.

Ook in Engeland gaan telkens gezaghebbende stemmen op, die met een beroep op het sterk geslonken aandeel van de Britsche vlag in de wereldvloot sinds den oorlog, aandringen op dienstbaarmaking van de vloot aan defensiebelangen en op uitbreiding van het aantal schepen met het oog op oorlogsgevaar.

In andere groote zeevarende landen als Duitschland, Frankrijk, Italië en Japan staat eveneens het

Staatsbelang bij instandhouding van een krachtige koopvaardijvloot voorop. Steunmaatregelen ten behoeve van den bouw en exploitatie van schepen en inperking van de concurrentievrijheid tracht men hiermede te verdedigen.

Dergelijke belangen en overwegingen van niet-economischen aard spelen een jaarlijks aan betekenis winnende rol; des te meer reden is er tot voldoening, dat ondanks deze nationalistische tendenzen de internationale samenwerking tusschen reeders niet slechts in stand is gebleven, doch zelfs op hechteren grondslag is gebracht.

De voorzitter legde in zijn jaarrede in het bijzonder den nadruk op dit streven naar internationale samenwerking, als illustratie waarvan hij vermeldde het internationale overleg, dat plaats gevonden heeft op de „Internationale Telegraafconferentie”, welke in Februari jl. te Cairo is gehouden, op welke conferentie ook de „International Shipping Conference” vertegenwoordigd was, namelijk door den secretaris van de Nederlandsche Reedersvereniging. De „International Tankerpool”, het internationaal overleg inzake de minimum vrachtschema's in de graanvaart, het „Baltwhite Timber Scheme”, toonen aan wat door eendrachtige samenwerking bereikt kan worden. Geenszins hebben de reederijen bij de behandeling van deze aangelegenheden haar recht op critiek prijsgegeven, maar daarnaast hebben zij met volle overtuiging en uit vrijen wil de noodige maatregelen genomen om deze internationale samenwerking te doen slagen en op deze wijze zonder hulp of drang van de overheid of regeeringsorgaan, orde in eigen huis te brengen en eigen zaak te regelen.

Een analyse van de arbeidsproductiviteit in Nederland.

Van de hand van Dr. Ir. F. J. C. van der Schalk zal een dezer dagen verschijnen de 24ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Indistruut, t.w. „De wiskundig statistische analyse van de arbeidsproductiviteit en haar practische toepassing op eenige bedrijfstakken en ondernemingen in Nederland”.

Nadat de schrijver in een voorwoord heeft gemotiveerd, waarom hij voor deze analyse de voorkeur geeft aan de methode van de wiskundige statistiek, wordt in het eerste hoofdstuk een korte beschrijving van deze methode in het algemeen gegeven. De wiskundig-statistische analyse is de meest objectieve methode. Ze geeft niet alleen aan, of er een verband tusschen de te onderzoeken verschijnselen bestaat, doch stelt tevens den kwantitatieven samenhang dezer verschijnselen vast. Wanneer aan de hand van de deductieve methode verschillende theoriën opgesteld kunnen worden, maakt zij het mogelijk de juistheid daarvan aan de feiten te toetsen en tot een definitieve uitspraak te komen.

Het tweede hoofdstuk behandelt de wiskundige problemen, die bij een wiskundig-statistische analyse te pas komen. Getracht is deze bespreking zoo populair mogelijk te houden. Alle hoogere wiskunde is vermeden en de afleidingen van de verschillende formules zijn gegeven met behulp van de wiskunde, zooals deze op de middelbare scholen onderwezen wordt, zoodat de lezer, om dit betoog te kunnen volgen, niet meer kennis van de wiskunde behoeft te bezitten dan voor het eindexamen H.B.S. noodig is.

Behalve een beschrijving van de bij de wiskundig-statistische analyse toegepaste correlatie-rekening wordt ook een beschrijving gegeven van de regressie-analyse van *Frisch*, welke dient om de bruikbaarheid van de in de analyse betrokken factoren te onderzoeken. Dit is de eerste maal, dat deze regressie-analyse, die *Frisch* in 1934 publiceerde, bij een dergelijk onderzoek wordt toegepast.

In hoofdstuk III wordt aan de hand van de deductieve methode besproken van welke factoren verwacht mag worden, dat zij invloed op de arbeidsproductiviteit

teit uitoefenen. In de eerste plaats worden drie hoofdgroepen onderscheiden, te weten: 1. de factoren met een min of meer onregelmatig verloop; 2. de factoren met een regelmatig stijgend of dalend verloop (de trend); en 3. de incidenteel optredende of toevallige factoren.

Tot de eerste groep, de factoren met een min of meer onregelmatig verloop, behooren bij de analyse van de arbeidsproductiviteit:

1o. De arbeidstijd, waarvan verwacht mag worden, dat bij verkorting hiervan de arbeidsproductiviteit zal toenemen. Deze toeneming van de arbeidsproductiviteit zal echter niet evenredig zijn met de verkorting van den arbeidstijd, doch bij verdergaande verkorting verminderen, tenslotte nul worden en dan bij nog verdergaande verkorting van den arbeidstijd in een vermeerdering van de arbeidsproductiviteit overgaan.

2o. De conjunctuur. Bij stijgende conjunctuur is eveneens een vermeerdering van de arbeidsproductiviteit te verwachten en bij een dalende conjunctuur een vermindering. Het omgekeerde is echter langs deductieven weg eveneens te verdedigen, dus bij stijgende conjunctuur een afneming en bij dalende conjunctuur een toeneming van de arbeidsproductiviteit. De wiskundig-statistische analyse zal nu aan de hand van de feiten moeten vaststellen, welke van deze beide theorieën in de practijk de juiste is.

3o. De loonen, welker stijging zoowel een toeneming als een afneming van de arbeidsproductiviteit tengevolge kan hebben.

4o. De prijzen. Zoowel de grondstofprijzen en de prijzen van de producten afzonderlijk als het verschil tusschen deze beide kunnen invloed uitoefenen op de arbeidsproductiviteit.

5o. De speciale factoren, die alleen op een bepaald bedrijf betrekking hebben.

De tot de tweede groep behorende factoren, namelijk die met een regelmatig stijgend of dalend verloop, kunnen slechts gezamenlijk als de trend in de analyse betrokken worden. Sommige van deze factoren zijn bekend, zooals bijvoorbeeld de drang van den ondernemer of den bedrijfsleider om door opvoering van de arbeidsproductiviteit steeds goedkoper te producieren; het geleidelijk overgaan van vele kleine fabriekjes in enkele groote ondernemingen of concerns; de langzame technische en structureele veranderingen in een bedrijf of een fabriek; de antipathie van de arbeiders tegen alle pogingen tot verhooging der arbeidsproductiviteit, enz. Vele factoren blijven hierbij echter onbekend.

Onder de derde groep, de incidenteel optredende of toevallige factoren, kunnen o.a. gerangschikt worden: stakingen; uitvindingen nieuwe productie-procédés; de invoering van wettelijke bepalingen e.d. De meeste dezer factoren zullen echter onbekend zijn. Getracht kan worden, wanneer het tijdstip van het optreden van zulk een toevalligen factor bekend is — zooals bij de onderhavige analyse bijvoorbeeld de invoering van de Arbeidswet 1919 — de reactie daarop in de analyse terug te vinden.

Hiermede eindigt het eerste deel, dat dus een be-

schrijving geeft van de wiskundig-statistische analyse van de arbeidsproductiviteit. In het tweede deel is deze analyse uitgevoerd voor een vijftiental bedrijfstakken en een vijftal afzonderlijke ondernemingen in Nederland. Deze zijn:

A. Bedrijfstakken:

het steenhouwers- en steenzagersbedrijf,
de oliefabrieken,
het bedrijf der steenkolenmijnen,
de blikwarenfabrieken,
de metaalnijverheid,
de scheepsbouwerven,
de papierfabrieken,
de aardappelmeelfabrieken,
de azijnmakerijen,
de beetwortelsuikerfabrieken,
de biërbrouwerijen,
de branderijen en de gist- en spiritusfabrieken,
de cacao- en chocoladefabrieken,
de meelfabrieken,
de zuivelfabrieken.

B. Afzonderlijke ondernemingen:

een glasfabriek,
het bedrijf der Staatsmijnen in Limburg,
een blikfabriek,
een papierfabriek,
een speculatieve aardappelmeelfabriek.

In hoofdstuk IV worden de samenstelling en de bronnen van de statistieken voor deze bedrijfstakken en ondernemingen behandeld. Daar de oorspronkelijke opzet van het onderzoek was om na te gaan, wat de invloed van de invoering van de Arbeidswet 1919 op de rationalisatie in Nederland geweest is, moesten de statistieken ook een periode vóór 1921 omvatten. Aangezien de productie-statistieken voor Nederland eerst bij 1921 aanvangen, kon hiervan dus geen gebruik gemaakt worden en zijn de statistieken uit verschillende bronnen samengesteld. De statistieken van de twintig hierbovengenoemde bedrijfstakken en afzonderlijke ondernemingen zijn in een losse bijlage, getiteld: „Tabellen”, afgedrukt, zoodat zij steeds naast den tekst geraadpleegd kunnen worden.

In hoofdstuk V worden eenige korte toelichtingen gegeven op de uitgevoerde analyses en op de daaruit verkregen resultaten. Voor één bedrijfstak is de analyse in haar geheel beschreven, zoodat de lezer er zich een duidelijke voorstelling van kan vormen, op welke wijze te werk is gegaan. De resultaten der analyses zijn vermeld in drie tabellen, die mede in de losse bijlage „Tabellen” zijn opgenomen. In een tweede losse bijlage „Grafieken” vindt men de regressie- en correlatie-diagrammen.

In deel III zijn de conclusies, die uit deze analyse van de betreffende bedrijfstakken en ondernemingen getrokken kunnen worden, vermeld. In hoofdstuk VI wordt speciaal besproken, welke factoren de arbeidsproductiviteit hebben beïnvloed, terwijl in hoofdstuk VII wordt gewezen op het verband, dat blijkens de uitgevoerde analyses tusschen enkele van deze factoren onderling bestaat,

Zoo heeft volgens hoofdstuk VI de analyse o.m. uitgewezen:

AANVOER VAN GRANEN. (In tons van 1000 kg.)

Artikelen	Rotterdam			Amsterdam			Totaal	
	1-7 Mei 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	1-7 Mei 1938	Sedert 1 Jan. 1938	Overeenk. tijdvak 1937	1938	1937
Tarwe	9.916	449.869	637.267	—	3.750	17.474	453.619	654.741
Rogge	2.788	57.806	107.931	—	—	2.875	57.806	110.806
Boekweit	220	5.526	3.738	—	—	—	5.526	3.738
Mais	2.495	413.200	444.319	845	48.822	57.955	462.022	502.274
Gerst	2.549	142.280	134.129	264	5.828	6.189	148.108	140.318
Haver	1.155	88.026	60.023	4.062	7.012	2.280	95.038	62.303
Lijnzaad	—	43.156	84.927	15.367	108.831	94.401	151.987	179.328
Lijnkoek	1.150	26.897	23.286	—	—	—	26.897	23.286
Tarwemeel	1.481	21.174	12.813	250	5.919	1.625	27.093	14.438
Andere meelsoorten	910	12.570	17.170	190	1.849	1.293	14.419	18.463

a. dat bij de arbeids-intensieve bedrijven de verkorting van den arbeidstijd een vermeerdering van de arbeidsproductiviteit tengevolge heeft, terwijl bij de kapitaal-intensieve bedrijven de arbeidsproductiviteit in het algemeen ongevoelig is voor veranderingen van den arbeidstijd;

b. dat het invoeren van een wettelijke verkorting van den arbeidstijd aanvankelijk een vermindering van de arbeidsproductiviteit veroorzaakt, die zich echter spoedig weer herstelt en dan overgaat in een vermeerdering ervan;

c. dat de arbeidsproductiviteit bij stijgende conjunctuur toeneemt en bij dalende conjunctuur afneemt;

d. dat in het algemeen bij een vermeerdering van het uurinkomen ook de arbeidsproductiviteit stijgt en omgekeerd,

In hoofdstuk VII wordt o.a. geconstateerd, dat de analyse mede heeft aangetoond, dat de verkorting van den arbeidstijd een vermeerdering van het uurinkomen ten gevolge heeft gehad.

De 24ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut.

Dezer dagen zal de 24ste publicatie van het Nederlandsch Economisch Instituut verschijnen, t.w.: De wiskundig statistische analyse van de arbeidsproductiviteit en haar praktische toepassing op eenige bedrijfstakken en ondernemingen in Nederland door Dr. Ir. F. J. C. van der Schalk. Deze studie wordt in den handel gebracht voor f 2.50. Voor donateurs en leden van het Nederlandsch Economisch Instituut geldt de verminderde prijs van f 1.85. Donateurs en leden kunnen zoowel bij het Secretariaat van het N.E.I., Pieter de Hooghweg 122, Rotterdam West (Giro No. 158477) als bij den boekhandel en de uitgevers bestellen. Anderen *uitsluitend* bij den boekhandel en de uitgevers (De Erven F. Bohn, Haarlem).

ONTVANGEN BOEKEN.

Gemiddeld uurloon en gemiddeld uurinkomen der werklieden werkzaam bij de leden van den Metaalbond 1 Januari 1938. Mededeelingen No. 46 van het Normalisatie-Bureau voor Arbeidszaken in de Metaalnijverheid (N.A.M.). ('s-Gravenhage, Maart 1938; N.A.M. Prijs f 2.—).

Die geschäftlichen Beziehungen zwischen den Europäischen Notenbanken und dem Staat unter besonderer Berücksichtigung der Periode 1928—1935 door Dr. Walter Stäuber. (Zürich 1937; Art. Institut Orell Füssli).

La navigation intérieure en Belgique door Willem P. van Walle, Licencié en sciences commerciales, financières et maritimes. (Brussel 1938; Fonds de la Batellerie Rhénane Belge .Prijs Fr. 40.-).

Le commerce et l'organisation des marchés door H. Laufenburger, Professeur à la Faculté de Droit et des Sciences politiques de Strasbourg. (Parijs 1938; Recueil Sirey. Prijs Fr. 90.-).

N.I.D.E.R. Documentatiegids voor Nederland 1937. Samengesteld door het Nederlandsch Instituut voor Documentatie en Registratuur. ('s-Gravenhage 1937; Martinus Nijhoff).

Het Nederlandsch Instituut voor Documentatie en Registratuur heeft bij de vervulling van zijn doelstelling: „het zoo gemakkelijk mogelijk toegankelijk maken van de resultaten van intellectueelen arbeid” het gemis gevoeld van een onontbeerlijken schakel tusschen de intellectuele en industriele bevolkingskern en de in Nederland aanwezige geclassificeerde cultuurwaarden en heeft op grond daarvan de samenstelling ter hand genomen van een N.I.D.E.R. Documentatiegids voor Nederland, zijnde een repertorium van in Nederland aanwezige instellingen, welke op het gebied van zuivere en toegepaste wetenschappen, van kunst en van bedrijf, in staat zijn bibliografische inlichtingen of andere voorlichting van wetenschappelijken of informatorischen aard te verschaffen.

STATISTIEKEN.

BANKDISCONTOS.

Ned. } Disc. Wissels. 2 3 Dec. '36	Lissabon 4 11 Aug. '37
Bk. } Bel. Binn. Eff. 2½ 3 Dec. '36	Londen 2 30 Juni '32
} Vrsch. in R.C. 2½ 3 Dec. '36	Madrid 5 9 Juli '35
Athene 6 4 Jan. '37	N.-York F.R.B. 1 26 Aug. '37
Batavia 3 14 Jan. '37	Oslo 3½ 5 Jan. '38
Belgrado 5 1 Febr. '35	Parijs 3 12 Nov. '37
Berlijn 4 22 Sept. '32	Praag 3 1 Jan. '36
Boekarest 4½ 15 Dec. '34	Pretoria ... 3½ 15 Mei '33
Brussel 4 10 Mei '38	Rome 4½ 18 Mei '36
Boedapest 4 28 Aug. '35	Stockholm . 2½ 1 Dec. '33
Calcutta 3 28 Nov. '35	Tokio 3.46 11 Mrt. '38
Dantzig 4 2 Jan. '37	Weenen 3½ 10 Juli '35
Helsingfors 4 3 Dec. '34	Warschau ... 4½ 18 Dec. '37
Kopenhagen 4 19 Nov. '36	Zwits. Nat. Bk. 1½ 25 Nov. '36

OPEN MARKT.

	1938				1937	1936	1914
	7 Mei	2/7 Mei	25/30 April	19/23 April	3/8 Mei	4/9 Mei	20/24 Jul
Amsterdam Part. disc. Prolong.	1/4 1/2	1/4 1/2	1/4 1/2	1/4 1/2	1/4 1	13/8-23/4 1 1/4-2	3 1/8-9 1/16 2 1/4-3 1/4
Londen Daggeld. Part. disc.	1/2-1 17/32	1/2-1 17/32	1/2-1 17/32-9 1/16	1/2-1 17/32	1/2-1 17/32-9 1/16	1/2-1 17/32-9 1/16	13/4-2 4 1/4-3 1/4
Berlijn Daggeld. Maandgeld. Part. disc. Warenw...	2 1/2-3 1/4 2 1/4-3 2 7/8	2 1/2-3 1/4 2 3/4-3 2 7/8	2 3/4-3 3/8 2 3/4-3 2 7/8	2 3/4-3 2 3/4-3 2 7/8	2 1/2-3 2 1/2-3 1/4 2 7/8	2 7/8-3 1/4 2 3/4-3 3	— — 2 1/8-1 1/2
New York Daggeld 1) Part. disc.	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 1/2	1 9/16-5/8	3/4 3/16	1 3/4-2 1/2

1) Koers van 6 Mei en daaraan voorafgaande weken t/m. Vrijdag.

WISSELKOERSEN. KOERSEN IN NEDERLAND.

Data	New York *)	Londen *)	Berlijn *)	Parijs *)	Brussel *)	Batavia 1)
3 Mei 1938	1.79 13/16	8.96 3/4	72.25	5.41	30.28 1/2	100 9/16
4 " 1938	1.79 1/4	8.96 3/8	72.28	5.29	30.25	100 9/16
5 " 1938	1.79 3/8	8.96 1/2	72.23	5.01	30.26	100 9/16
6 " 1938	1.80 1/8	8.98 3/4	72.40	5.04 1/2	30.35	100 9/16
7 " 1938	1.79 3/8	8.96 1/2	72.35	5.06	30.24	100 9/16
9 " 1938	1.80 1/10	8.98 3/8	72.47 1/2	5.05 1/2	30.35	100 9/16
Laagste d.w. 1)	1.79 3/8	8.95 3/4	72.15	5.00	30.17 1/2	99 7/8
Hoogste d.w. 1)	1.80 3/8	8.99	72.50	5.46	30.40	100 3/16
Muntpariteit	1.469	12.1071	59.263	9.747	24.906	100

Data	Zwitserland *)	Praag 1)	Boekarest 1)	Milaan **)	Madrid **)
3 Mei 1938	41.30	6.27	—	—	—
4 " 1938	41.24	6.26	—	—	—
5 " 1938	41.22	6.26	—	—	—
6 " 1938	41.22 1/2	6.27	—	—	—
7 " 1938	41.19	6.26	—	—	—
9 " 1938	41.27 1/2	6.26	—	—	—
Laagste d.w. 1)	40.15	6.22	1.40	9.52 1/2	—
Hoogste d.w. 1)	41.35	6.29	1.45	9.57 1/2	—
Muntpariteit	48.003	7.371	1.488	13.094	48.52

Data	Stockholm *)	Kopenhagen *)	Oslo *)	Helsingfors 1)	Buenos-Aires 1)	Montreal 1)
3 Mei 1938	46.22 1/2	40.05	45.07 1/2	3.97	47 1/2	1.79
4 " 1938	46.17 1/2	40.02 1/2	45.05	3.97 1/2	47 1/2	1.79
5 " 1938	46.17 1/2	40.02 1/2	45.05	3.97 1/2	47 1/2	1.78 3/4
6 " 1938	46.32 1/2	40.12 1/2	45.05	3.98	47 1/2	1.78 3/4
7 " 1938	46.22 1/2	40.05	45.07 1/2	3.97	47 1/2	1.79 1/4
9 " 1938	46.30	40.12 1/2	45.15	3.97 1/2	47 1/2	1.79 1/4
Laagste d.w. 1)	46.12 1/2	39.95	44.97 1/2	3.95	47	1.78
Hoogste d.w. 1)	46.40	40.20	45.22 1/2	4.00	47 3/4	1.79 1/2
Muntpariteit	46.671	66.671	66.671	6.266	95 3/4	2.1878

*) Notering te Amsterdam. **) Not. te Rotterdam. 1) Part. opgave. In 't 1ste of 2de No. van iedere maand komt een overzicht voor van een aantal niet wekelijks opgenomen wisselkoersen.

KOERSEN TE NEW YORK. (Cable).

Data	Londen (\$ per £)	Parijs (\$ p. 100 fr.)	Berlijn (\$ p. 100 Mk.)	Amsterdam (\$ p. 100 gld.)
3 Mei 1938	4,98 3/4	3,02	40,21 1/2	55,63 1/2
4 " 1938	4,99 1/16	2,89 1/2	40,21 1/2	55,71
5 " 1938	4,99 3/16	2,80	40,21 1/2	55,71
6 " 1938	4,98 3/4	2,80	40,25	55,52
7 " 1938	4,98 1/8	2,80 1/2	40,22	55,55
9 " 1938	4,97 1/16	2,80	40,20	55,37
10 Mei 1937	4,93 1/2	4,48 3/8	40,21 1/2	54,91 1/2
Muntpariteit..	4,86	3,90 3/8	23,81 1/2	40 3/8

Table with columns for GERST, MAIS, ROGGE, TARWE, BURMA RIJST, BOTER per kg., KAAS, and EIEREN. Includes sub-headers for 'Rotterdam per 2000 kg.', '74 kg Russische loco Rotterdam per 100 kg.', 'Rotterdam per 100 kg.', 'per cwt. f.o.b. Rangoon/Bassein', 'Leeuwarder Comm. Noteering', 'Edammer Alkmaar Fabr. kaas gang exp. per 50 kg.', and 'Gem. not. Eiermond Roermond p. 100 st.'. Rows list months from 1927 to 1938.

Table with columns for JUTE, KATOEN, AUSTRALISCHE WOL, JAPAN, ZIJDE, and RUBBER. Includes sub-headers for '„First Marks“ c.i.f. Londen per Eng. ton', 'Middling Upland loco New York per lb.', 'Super Fine C.P. Oomra Liverpool per lb.', 'Crossbred Colonial Carded 50's Av.', 'Merino 64's Av.', '13/14 Dernier wit Gr. D. te New York per lb.', and 'Stand. Ribbed Smoked Sheets loco Londen p. lb.'. Rows list months from 1927 to 1938.

Table with columns for KOPER, LOOD, TIN, IJZER, GIETIJER-IJZER, ZINK, and ZILVER. Includes sub-headers for 'Standaard loco Londen per Eng. ton', 'gem. prompt en lev. 3 maanden Londen per Eng. ton', 'Loco Londen per Eng. ton', 'Cleveland No. 3 franco Middleb. per Eng. ton', 'Lux III per Eng. ton f.o.b. Antwerpen', 'gem. prompt en lev. 3 maanden Londen p. Eng. ton', and 'cash Londen per Standard Ounce'. Rows list months from 1927 to 1938.

	GE-SLACHTE RUNDEREN (versch) per 100 kg Rotterdam		GE-SLACHTE VARKENS (versch) per 100 kg Rotterdam		DEENSCH BACON middelgew. No. 1 Londen per cwt.		BEVROREN ARG. RUND-VLEESCH Londen per 8 lbs.		CACAO G.F. Accra per 50 kg c.i.f. Nederland		KOFFIE Loco R'dam/A'dam per 1/2 kg.		SUIKER Witte krist-suiker A'lo Rotterdam/A'msterdam per 100 kg.	THEE N.-Ind thee-suiker A'dam Gem. Java- en Sumatrathee per 1/2 kg.	Indexcijfer voedings- en geneesmiddelen							
	Herl. Ned. Ct. Not.		Herl. Ned. Ct. Not.		Herl. Ned. Ct. Not.		Herl. Ned. Ct. Not.		Herl. Ned. Ct. Not.		Robusta	Superior Santos										
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		f	%					
1927	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100							
1928	93	98.2	77.50	90.8	66.80	100.3	110.5	3.03	102.4	5/1	34.64	100.4	57.3	46.875	95.5	54.10	91.4	19.125	119.6	82.75	109.2	101.3
1929	96.40	101.8	93.125	109.2	67.81	101.8	112.2	3.12	105.4	5/2	27.70	80.2	45/10	50.75	103.4	59.90	101.2	13	15.85	99.1	75.25	102.2
1930	108	114.0	72.90	85.5	57.19	85.9	94.7	2.97	100.3	4/11	21.04	61.0	34/11	32	65.2	38.10	64.4	9.60	60.0	60.75	80.2	72.1
1931	88	92.9	48	56.3	35.72	53.6	63/6	2.44	82.4	4/4	13.84	40.1	24/7	25	50.9	27.10	45.8	8	50.0	42.50	56.1	53.3
1932	61	64	37.50	44.0	25.46	38.2	58/7	1.70	57.4	3/11	11.77	34.1	27/1	24	48.9	30.04	50.8	6.325	39.6	28.25	37.3	43.0
1933	52	54.9	49.50	58.0	30.74	46.2	74/7	1.54	52.0	3/9	9.30	26.9	22/7	21.0	43.0	22.83	38.6	5.325	34.5	32.75	43.2	37.0
1934	61.50	64.9	46.65	54.7	32.94	49.5	88/1	1.42	48.0	3/9 1/2	8.15	23.6	21/10	16.80	34.2	18.40	31.1	4.075	25.5	40	52.8	34.9
1935	48.125	50.8	51.625	60.5	32	48.1	88/5	1.19	40.2	3/3 1/2	8.15	23.6	22/6	14.10	28.7	15.21	25.7	3.85	24.1	34.50	45.5	32.5
1936	53.425	56.4	48.60	57.0	36.37	54.6	93/6	1.48	50.0	3/9 1/2	12.05	34.9	30/4	16.875	27.8	16.875	28.5	4.025	25.2	40	52.8	39.2
1937	71.275	75.3	61.85	72.5	42.27	63.5	94/1	1.90	64.2	4/3	17.35	50.3	38/8	16.625	33.9	22.375	37.8	6.225	38.9	53.50	70.6	53.6
Jan. 1937	64.60	68.2	52.75	61.8	41.22	61.9	92/-	1.81	61.1	4/-1/4	24.50	71.0	54/8	16.75	34.1	22.125	37.4	5.575	34.9	50.50	66.7	52.0
Febr. " "	64.175	67.8	53.325	62.5	38.49	57.8	86/-	1.80	60.8	4/-1/4	21.09	61.1	47/2	18.25	37.2	24	40.6	5.725	35.8	53.50	70.6	52.4
Maart " "	66.15	69.9	54.825	64.3	39.83	59.8	89/2	1.67	56.4	3/8 1/4	23	66.7	51/6	18	36.7	23.80	40.2	6.10	38.1	55	72.6	53.7
April " "	71	75.0	56.25	65.9	42.32	63.6	94/3	1.72	58.1	3/10	20.83	60.3	46/5	17.875	36.4	23.375	39.5	6.125	38.3	54.25	71.6	54.4
Mei " "	73.325	77.4	56.75	66.5	42.71	64.1	95/-	1.90	64.2	4/2 1/4	17.30	50.1	38/6	17.50	35.7	23	38.9	6.075	38.0	55	72.6	53.6
Juni " "	80.25	84.7	55.75	65.3	39.87	59.9	88/10	2.04	68.9	4/6 1/2	15.66	45.4	34/11	17.50	35.7	23	38.9	6.525	40.8	50.50	66.7	52.7
Juli " "	78.45	82.8	60.85	71.3	42.63	64.0	94/6	1.97	66.6	4/4 1/2	16.46	47.7	36/6	17.50	35.7	23	38.9	6.575	41.1	55	72.6	55.1
Aug. " "	77.875	82.2	67.875	79.6	46.32	69.6	102/6	2.13	72.0	4/8 1/2	17.61	51.0	39/-	17	34.6	23	38.9	6.50	40.6	54.75	72.3	55.3
Sept. " "	72.425	76.5	69.20	81.1	46.17	69.3	102/10	1.96	66.2	4/4 1/2	15.97	46.3	35/7	16.75	34.1	23	38.9	6.325	39.6	56	73.9	55.1
Oct. " "	69.975	73.7	70.20	82.3	43.70	65.6	97/6	1.91	64.5	4/3	12.55	36.4	28/-	15.75	32.1	22.875	38.7	6.40	40.0	55.25	72.9	55.0
Nov. " "	68.175	72.0	72.375	84.8	40.77	61.2	90/6	1.95	65.9	4/4	12.18	35.3	27/1	13.50	27.5	20	33.8	6.425	40.2	53.75	71.0	52.2
Dec. " "	68.95	72.8	72.15	84.6	43.23	64.9	96/2	1.92	64.9	4/3 1/2	11.07	32.1	24/8	13	26.5	17.25	29.2	6.40	40.0	47.75	63.0	51.0
Jan. 1938	70.825	74.8	70.375	82.5	43.54	65.4	97/-	1.96	66.2	4/4 1/2	12.18	35.3	27/2	13	26.5	16.10	27.2	6.175	39.6	51.25	67.7	51.3
Febr. " "	70.25	74.2	68.75	80.6	43.95	66.0	98/-	2.08	70.3	4/7 1/2	12.44	36.0	27/9	13	26.5	16	27.0	5.40	33.8	50.25	66.3	50.5
Mrt. " "	69.15	73.0	66.375	77.8	45.87	68.9	102/2	1.90	64.2	4/3	13.30	38.5	29/8	13	26.5	15.50	26.2	5.05	31.6	52.25	69.0	48.9
Apr. " "	70.35	74.3	64.40	75.5	47.29	71.0	105/6	1.88	63.5	4/2	11.68	33.8	26/1	13	26.5	15	25.4	4.65	29.1	53.50	70.6	48.2
5 Apr.-3 Mei	70	73.9	63.50	74.4	47.94	72.0	107/-	1.90	64.2	4/3	10.87	31.5	24/3	12.50	25.5	14	23.7	4.625	28.9	52.75	69.6	48.1
10 Mei '38	71.70	75.7	62	72.7	48.40	72.7	108/-	1.87	63.2	4/2	9.42	27.3	21/-	12.50	25.5	14	23.7	4.75	29.7	52.75	69.6	47.7

	GRENHOUT Zweedsch ongesort. 2 1/2 x 7 per standaard ex oplagpl. Londen		VURENHOUT basis 7" f.o.b. Zweden/Finl. per standaard van 4.672 M³		KOE-HUIDEN Gaaf, open kop 57-61 pond Veiling te Amsterdam		COPRA Ned.-Ind. f. m. s. per 100 kg Amsterdam		GRONDNOTEN Gepelde Coromandel, per longton c.i.f. Londen		LIJNZAAD La Plata loco Rotterdam per 1000 kg. 1)		GOLD cash Londen per ounce fine		Indexcijfer agrarische grondstoffen	Algemeen Indexcijfer	Indexcijfer uitvoer-producten				
	Herl. Ned. Ct. Not.		Herl. Ned. Ct. Not.		Herl. Ned. Ct. Not.		Herl. Ned. Ct. Not.		Herl. Ned. Ct. Not.		Herl. Ned. Ct. Not.		Indexcijfer	Algemeen				Indexcijfer			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%							f	%	
1927	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100					
1928	230.28	100.1	19.9	160.50	105.1	40.43	100.9	32.625	106.5	266.03	106.4	21.18/11	185	95.0	51.50	100.1	85/-	105.3	104.4	124.1	124.1
1929	229.90	100.0	19.9	151.50	99.2	47.58	118.7	31.875	104.1	254.10	101.6	21.1	185.25	95.1	51.45	100.0	85/-	102.0	100.2	94.6	94.6
1930	229.71	99.9	19.9	146	96.6	32.25	80.5	27.375	89.4	230.16	92.0	19.9	214	99.9	51.40	99.9	85/-	92.7	95.4	84.5	84.5
1931	218.43	95.0	18.1/2	141.50	92.7	25.36	63.3	22.625	73.9	175.55	70.2	14.10/4	181.75	93.3	51.40	99.9	85/-	69.6	75.1	60.0	60.0
1932	136.14	59.2	15.13/4	69	45.2	11.15	27.8	15.375	50.2	136.69	54.7	12.2/11	95.50	49.0	52	101.1	92/5	47.8	54.6	44.7	44.7
1933	136.48	59.3	16.11/2	73.50	48.1	13.26	33.1	9.30	30.4	130.52	52.2	15.4	70	35.9	51.25	99.6	118/-	35.1	43.0	38.4	38.4
1934	134.02	58.3	17.18/4	76.50	50.1	12.07	30.1	6.90	22.5	90.39	36.1	10.19/4	75.50	38.8	51.35	99.8	124/7	33.1	39.0	34.5	34.5
1935	127.91	55.6	17.13/4	59.50	39.0	12.54	31.3	9.15	29.9	104.26	41.7	14.8/-	67.25	34.5	51.50	100.1	142/2	32.2	37.0	34.8	34.8
1936	139.98	60.9	17.19/10	78.25	51.3	15.40	38.4	11.90	38.9	113.49	45.4	14.11/9	85	43.6	54.60	106.1	140/4	39.0	42.2	40.7	40.7
1937	205.35	89.3	22.17/2	132.25	86.6	23.35	58.2	15.225	49.7	127.81	51.1	14.4/8	110.50	56.8	63.20	122.8	140/9	53.4	57.8	58.3	58.3
Jan. 1937	181	78.7	20.4/-	118.75	77.8	21.50	53.6	20.625	67.3	145.04	58.0	16.3/9	102.75	52.8	63.45	123.3	141/8	55.1	58.4	58.5	58.5
Febr. " "	187.95	81.7	21.1/-	125	81.9	22.75	56.8	17.95	58.6	132.01	52.8	14.15/-	99.25	51.0	63.60	123.6	142/1	54.1	57.0	59.5	59.5
Maart " "	201.84	87.8	22.12/-	135	88.4	25	62.4	18.05	58.9	137.54	55.0	15.8/-	106.75	54.8	63.60	123.6	142/4	57.5	61.5	64.8	64.8
April " "	208.79	90.8	23.5/-	135	88.4	28.50	71.1	16.875	55.1	138.95	55.6	15.9/8	114.50	58.8	63.45	123.3	141/5	59.3	60.4	63.6	63.6
Mei " "	211.29	91.9	23.10/-	137	89.7	26.25	65.5	14.95	48.8	127.60	51.0	14.4/-	112.50	57.8	63.15	122.7	140/8	56.7	60.2	58.2	58.2
Juni " "	211.01	91.8	23.10/-	137.50	90.1	24.25	60.5	14.325	46.8	130.85	52.3	14.11/7	110.50	56.7	63.10	122.6	140/7	54.8	59.0	56.1	56.1
Juli " "	212	92.2	23.10/-	136.25	89.5	24	59.9	14.525	47.4	137.65	55.0	15.5/4	113	58.1	63.15	122.7	140/-	55.2	60.2	56.3	56.3
Aug. " "	212.40	92.4	23.10/-	135	88.4	25	62.4	13.95	45.6	126.66	50.6	14.7/-	115	59.1	63.05	122.5	139/7	53.7	59.2	55.3	55.3
Sept. " "	211.08	91.8	23.10/-	135	88.4	25	62.4	13.15	42.9	120.84	48.3	13.9/1	115.25	59.2	63.05	122.5	140/4	52.4	57.9	55.3	55.3
Oct. " "	210.65	91.6	23.10/-	135	88.4	23	57.4	13.50	44.1	121.70	48.7	13.11/7	116.75	59.9	63	122.4	140/6	50.4	58.1	51.2	51.2
Nov. " "	209.46	91.1	23.5/-	132.50	86.8	18	44.9	12.50	40.8	109.57	43.8	12.3/3	110.50	56.7	63.10	122.6	140/1	47.7	53.2	46.7	46.7
Dec. " "	206.69	89.9	23.1/-	125	81.9	17	42.4	12.375	40.4	105.31	42.1	11.14/5	109.75	56.3	62.85	122.2	139/10	44.9	51.8	46.3	46.3
Jan. 1938	203.65	88.6	22.13/9	123	80.6	19	47.4	11.875	38.8	99											

KOERSEN TE LONDEN.

Plaatsen en Landen	Noteerings-eenheden	23 Apr. 1938	30 Apr. 1938	2/7 Mei 1938 Laagste	7 Mei 1938 Hoogste
Alexandrië..	Piast. p. £	97 1/2	97 1/2	97 1/2	97 1/2
Athene	Dr. p. £	547 1/2	547 1/2	540	555
Bangkok...	Sh. p. tical	1/10 1/2	1/10 1/2	1/10 1/2	1/10 1/2
Budapest ..	Pen. p. £	25 1/2	25 1/2	24 1/2	25 1/2
Buenos Aires ¹⁾	p. peso p. £	19.00	19.05	18.95	19.08
Calcutta	Sh. p. rup.	1/8	1/5 1/16	1/5 1/8	1/6
Istanbul ..	Piast. p. £	620	620	620	620
Hongkong ..	Sh. p. \$	1/2 1/16	1/2 1/16	1/2 1/16	1/3 1/16
Kobe	Sh. p. yen	1/2	1/2	1/1 1/16	1/2
Lissabon	Escu. p. £	110 3/16	110 3/16	110	110 3/8
Mexico	\$ per £	—	—	—	—
Montevideo ..	d. per £	20	20	19 1/4	20 1/4
Montreal ..	\$ per £	5.01 1/2	5.01 1/4	5.01	5.03
Riod. Janeiro	d. per Mil.	2 1/16	2 1/16	2 1/16	2 1/16
Shanghai ..	Sh. p. \$	1/1 1/2	1/1 1/2	1/-	1/1 1/2
Singapore ..	id. p. \$	2/3 1/16	2/3 1/16	2/3 1/16	2/4 1/16
Valparaiso ²⁾	\$ per £	125	125	125	125
Warschau ..	Zl. p. £	26 1/2	26 1/2	26 1/2	26 1/2

¹⁾ Offic. not. 15 laten, gem. not., welke imp. hebben te betalen 10 Dec. 1936 16.12. ²⁾ 90 dg. Vanaf 13 Dec. 1937 laatste „export” notering.

ZILVERPRIJS

Londen ¹⁾ N. York ²⁾		GOUDPRIJS ³⁾		
		Londen	Londen	
3 Mei 1938..	18 1/2	42 3/4	3 Mei 1938....	139/6
4 „ 1938..	18 1/2	42 3/4	4 „ 1938....	139/6
5 „ 1938..	18 1/2	42 3/4	5 „ 1938....	139/7
6 „ 1938..	18 1/2	42 3/4	6 „ 1938....	139/8
7 „ 1938..	18 1/2	—	7 „ 1938....	139/8 1/2
9 „ 1938..	18 1/2	42 3/4	9 „ 1938....	139/10
10 Mei 1937..	20 3/8	45	10 Mei 1937....	140/9
27 Juli 1914..	24 1/16	59	27 Juli 1914....	84/10 3/4

¹⁾ in pence p. oz. stand. ²⁾ Foreign silver in \$c. p. oz. fine. ³⁾ in sh. p. oz. fine

STAND VAN 's RIJKS KAS.

Vorderingen.	30 April 1938	7 Mei 1938
Saldo van 's Rijks Schatkist bij De Nederlandsche Bank	f 120.229.730,87	f 139.708.420,24
Saldo b. d. Bank voor Ned. Gemeenten	„ 683.976,88	„ 70.030,22
Voorschotten op ultimo Maart 1938 a/d. gemeent. verstr. op a. haar uit te keeren hoofds. der pers. bel., aand. in de hoofds. der grondbel. en der gem. fondsbel., alsmede opp. op die belastingen en op de vermogensbelasting	—	—
Voorschotten aan Ned.-Indië	„ 25.341.986,74	„ 10.348.560,07
Idem aan Suriname	„ 13.323.872,63	„ 13.342.184,80
Kasvord weg. creditverstr. a/h. buitenl. Daggeldleeningen tegen onderpand.	„ 102.237.426,66	„ 102.265.004,34
Saldo der postrek. v. Rijkscomptabelen Vord. op het Alg. Burg. Pensioenf. ¹⁾	„ 41.871.988,24	„ 50.390.665,81
Vord. op andere Staatsbedrijven ¹⁾	„ 9.187.119,85	„ 9.872.393,82

Vorderingen	30 April 1938	7 Mei 1938
Voorschot door De Ned. Bank ingev. art. 16 van haar octrooi verstrekt	—	—
Schatkistbiljetten in omloop	f 234.233.000,—	f 234.233.000,—
Schatkistpromessen in omloop	„ 19.500.000,—	„ 12.500.000,—
Zilverbons in omloop	„ 1.093.489,50	„ 1.092.051,—
Schuld op ultimo Maart 1938 a/d. gem. weg. a. h. uit te keeren hoofds. d. pers. bel., aand. i. d. hoofds. d. grondb. e. d. gem. fondsbel. alsmede opp. op die bel. en op de vermogensbelasting ..	„ 3.204.543,14	„ 3.204.543,14
Schuld aan Curaçao ¹⁾	„ 1.118.377,58	„ 1.095.061,80
Schuld aan het Alg. Burg. Pensioenf. ¹⁾	„ 32.060.492,37	„ 34.567.318,63
Id. a. h. Staatsbedr. der P.T. en T. ¹⁾ ..	„ 186.832.953,12	„ 208.127.176,54
Id. aan andere Staatsbedrijven ¹⁾	„ 25.500.000,—	„ 25.500.000,—
Id. aan diverse instellingen ¹⁾	„ 160.064.612,62	„ 160.837.637,62

¹⁾ In reg.-crt. met 's Rijks Schatkist.

NEDERLANDSCH-INDISCHE VLOTTENDE SCHULD.

Vorderingen: ¹⁾	30 April 1938	7 Mei 1938
Saldo Javasche Bank	—	—
Saldo b. d. Postchèque- en Girodienst	f 400.000,—	f 204.000,—
Vorderingen:		
Voorschot 's Rijks kas e. a. Rijksinstell.	„ 25.362.000,—	„ 10.349.000,—
Schatkistpromessen in omloop	„ 16.500.000,—	„ 16.500.000,—
Schatkistbiljetten in omloop	„ 5.000.000,—	„ 5.000.000,—
Schuld aan het Ned.-Ind. Muntfonds.	„ 2.072.000,—	„ 2.072.000,—
Idem aan de Ned.-Ind. Postspaarbank.	„ 1.623.000,—	„ 1.623.000,—
Belegde kasmiddelen Zelfbesturen ..	„ 510.000,—	„ 510.000,—
Voorshot van de Javasche Bank	„ 274.000,—	„ 2.137.000,—

¹⁾ Betaalmiddelen in 's Lands Kas f 31.169.000,—.

SURINAAMSCH-BANK.

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Metaal	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Discont.	Div. rekening ¹⁾
9 April 1938..	878	1.166	601	559	1.176
2 „ 1938..	878	1.185	566	564	1.183
26 Maart 1938..	881	1.105	619	567	1.157
19 „ 1938..	881	1.052	642	568	1.147
12 „ 1938..	878	1.114	629	572	1.189
1 Juli 1914..	645	1.100	560	735	396

¹⁾ Sluitt. der activa.

NEDERLANDSCHE BANK.

Verkorte Balans op 9 Mei 1938.

Activa.		
Binnel. Wis-sels, Prom., enz. in disc.	Hfdbk. f 8.610.740,82 Bijbnk. „ 120.573,21 Ag.sch. „ 473.779,50	f 9.205.093,53
Papier o. h. Buitenl. in disconto	Idem eigen portef. f 5.400.000,—	—
Af: Verkocht maar voor de bk. nog niet afgel.	—	5.400.000,—
Beleeningen	Hfdbk. f 304.738.638,01 ¹⁾ incl. vrach. Bijbnk. „ 2.887.679,86 in rek.-crt. Ag.sch. „ 24.018.766,09 op onderp. f 331.645.083,96	
Op Effecten enz. ..	f 330.947.464,40 ¹⁾	
Op Goederen en Ceel.	f 697.619,56	331.645.083,96 ¹⁾
Voorschotten a. h. Rijk	—	—
Munt, Goud	f 113.537.485,—	
Muntmat., Goud	„ 1.366.736.349,16	
	f 1.480.273.834,16	
Munt, Zilver, enz. ..	„ 20.010.686,20	
Muntmat., Zilver ..	—	1.500.284.520,36 ¹⁾
Belegging van kapitaal, reserves en pensioenfonds	—	42.037.859,95
Gebouwen en Meub. der Bank	—	4.600.000,—
Diverse rekeningen	—	9.854.875,78
Staat d. Nederl. (Wet v. 27/5/32, S. No. 221)	—	10.193.915,19
		f 1.913.221.348,77

Passiva.

Kapitaal	f 20.000.000,—
Reservefondsen	„ 4.338.707,82
Bijzondere reserve	„ 6.600.000,—
Pensioenfonds	„ 11.388.041,81
Bankbiljetten in omloop	„ 931.013.135,—
Bankassigtiën in omloop	„ 43.780,78
Rek.-Cour. { Het Rijk f 141.629.674,57 saldo's: { Anderen „ 792.059.140,70	„ 933.688.815,27
Diverse rekeningen	„ 6.148.868,09
	f 1.913.221.348,77

Beschikbaar metaalsaldo	f 754.885.803,08
Minder bedrag aan bankbiljetten in omloop dan waartoe de Bank gerechtigd is	„ 1.887.214.510,—
Schatkistpapier, rechtstreeks bij de Bank ondergebracht	—

¹⁾ Waarvan aan Nederlandsch-Indië (Wet van 15 Maart 1933, Staatsblad No. 99)

²⁾ Waarvan in het buitenland

Voornaamste posten in duizenden guldens.

Data	Goud		Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. Metaal-saldo	Dek-kings perc.
	Munt	Muntmat.				
9 Mei '38	113537	1.366.736	931.013	933.733	754.886	80
2 „ '38	113557	1.366.748	974.896	903.081	748.856	80
25 Juli '14	65.703	96.410	310.437	6.198	43.521	54

Data	Totaal bedrag disconto's	Schatkist-promessen rechtstreeks	Beleeningen	Papier op het buitenl.	Diverse rekening ¹⁾
9 Mei 1938	9.205	—	331.645	5.400	9.855
2 „ 1938	9.195	—	345.462	5.400	9.986
25 Juli 1914	67.947	—	61.686	20.188	509

¹⁾ Onder de activa.

JAVASCHE BANK.

Data	Goud	Zilver	Circulatie	Andere opeischb. schulden	Beschikb. metaal-saldo
7 Mei '38 ²⁾	136.710		190.950	62.650	35.270
30 Apr. '38 ²⁾	136.720		186.240	74.250	32.524
2 Apr. 1938	116.574	20.088	187.887	80.587	29.272
26 Mrt. 1938	116.574	20.092	183.575	83.680	29.764
25 Juli 1914	22.057	31.907	110.172	12.634	4.842

Data	Wissels, buiten N.-Ind. betaal.	Dis-conto's	Beleeningen	Diverse rekening ¹⁾	Dek-kings-percentage
7 Mei '38 ²⁾	1.650	76.790		52.900	54
30 Apr. '38 ²⁾	1.260	75.320		61.590	52
2 Apr. 1938	1.741	13.432	50.992	69.479	51
26 Mrt. 1938	1.810	13.330	49.627	70.382	51
25 Juli 1914	6.395	7.259	75.541	2.228	44

¹⁾ Sluitt. post activa. ²⁾ Cijfers telegrafisch ontvangen.